Cursus 6-9. Apocalyptische theologie

Situering:

6. Cursussen van 1990 tot 1993

6.1. Elem. van denk- en methodeleer, 1990-1991, (EDM1-EDM71, 97p.)
6.2. Elementen van harmologie 1990-1991, (EH72-EH201, 157p.)
6.3. Elementen van logica, 1990-1991 (EL202-EL321, 351p.)
6.4. Elementen van methodeleer, 1990-1991 (EM322-EM363, 334p.)
6.5. Elementen van platonisme, 1991-1992 (EP1-EP117, 147p.)
6.6. Elementen van platonische psychologie, 91-92, (EP1-EPS114, 150 p.)
6.7. Elementen van retoriek, 1991-1992 (ER1-ER300, 356p.)
6.8. Soloviev Kosmologie, 1991-1992 (SK1-SK65, 78p.)
6.9. Apocalyptische theologie, 1992-1993 (AT1-AT71, 79p.)
6.10. De genezing van een blindgeborene, 1992-1993 (GB1-GB85, 104p.)
6.11. Elementen van denkleer, 1992-1993 (logica) (ED1-ED79, 91p.)
6.12. Elementen van retoriek, 1992-1993 (R1-R61, 70p.)
6.13. Elementen van cultuurfilosofie, 1992-1993 (CF1-CF84, 92p.)

Opmerking: Deze cursus werd van een grotere spatiëring voorzien dan de tekst van de oorspronkelijke cursus. Verwijzingen in de oudere versie van deze tekst stemmen dus niet overeen met de huidige paginering van 'word'. Daarom wordt de oorspronkelijke paginering telkens weergegeven met de letters 'AT'. Ze staan voor 'Aocalyptische Theologie', en worden gevolgd van het oude paginanummer.

Inleiding: In de Bijbel, het Oude Testament, vinden we priesterlijke, profetische en apocalyptische teksten. De priesterlijke teksten betreffen de min of meer de historische gebeurtenissen. In de profetische teksten wijzen de profeten o.m. op de tekorten van de priesters. Blijkbaar laat een aantal van hen zich wel eens meer leiden door tussenwezens die verschalkend durven optreden. In beide, de profetische en de priesterlijke, speelt de clerus een hoofdrol. Israel is er het uitverkoren volk. Anders is het in de apocalyptische teksten. Hierbij behoren alle volkeren tot het uitverkoren volk van God. Ihet volk van Israël is een gewoon volk tussen de anderen. Paranormale gaven en helderziendheid komen in deze apocalyptische teksten veel duidelijker ter sprake.

Inhoud*:* Klik op de tekst die je wenst te lezen

Cursus 8.8. Apocalyptische theologie. 2
1. Het Godsbegrip. 2
2. Het begrip 'heerlijkheid'. 5

3. Petrus' 'hermeneusis', ... 8
4. Theofanie (epifanie). 9
5. Jezus op de troon der heerlijkheid. (12/17). 14
6. Het mysterie der heilseconomie. 20
7. Het mysterie. 35
8. Het Drie-eenheidsmysterie. 37
9. Het engelenmysterie. 44
10. Het Mariamysterie. 56
11. Het Christusmysterie. 62
Opm.: -- Apocalyptische theologie. 76

AT1

Cursus 8.8. Apocalyptische theologie.

De term mag verwondering wekken! 'Apo.kalupsis', in antiek Grieks, betekent "bloottrekken, onthullen" (wat verborgen, 'occult' en 'esoterisch' is).

In de grond is 'theo.logie' het ter sprake brengen van de verborgen godheid. En, dus, is theologie wezenlijk 'apokalupsis' of onthulling van wat God (godheid) aan verborgenheid behelst.

De theologie der byzantijnse liturgie (wat betekent: "godgewijde dienst van het volk") is wezenlijk apocalyptische theologie. Dit willen wij in volgende steekproeven verduidelijken. Wij zeggen niet 'bewijzen' in de ene of andere wetenschappelijke zin, want wie niet reeds thuis is in (als mens open voor) apocalyptiek, zal zich door geen enkele 'bewijsvoering' laten overtuigen en altijd de evidentie ontwijken. Daar gaan wij.

1. Het Godsbegrip.

Beginnen wij met de vooropstelling bij uitstek van de byzantijnse liturgie.

Bibl. st.: *P. Kilian Kirchhoff, OFM, Osterjubel der Ostkirche (Hymnen aus der fünfzigtägigen Osterfeier der byzantinischen Kirche*), Münster (Wf.), s.d..

In het tweede deel van het *pentekostarion*, 220, luidt de tekst als volgt: "Mozes heeft op de berg - in het vuur - degene die is, gezien". Dit is de vertaling van "Ik ben" waarmee Jahweh zichzelf als 'eeuwige', alom aanwezige, uiterst werkdadige werkelijkheid aanduidt.

186: "Hij ziet degene die is, - hij wordt meteen ingewijd in de leer omtrent de Geest". Wanneer degene die is, zich laat zien - apokalupsis, zelfonthulling - , dan is degene die hem 'ziet', meteen een ingewijde, een 'mustès', een 'myst' of ingewijde.

Hij/ zij, immers, heeft rechtstreekse toegang tot het 'mustèrion', het geheiminnige zijn, van God. Tot het 'mysterie' dat God is en … blijft, ook voor de ingewijde. Dat heet men 'apofatische' theologie, d.i. een type van spreken over God dat het onzeglijke van God eerbiedigt.

Luisteren wij.

"Gegroet, gij, Maria, bezegeling van de profeten, gij, boodschap van de apostelen, van de Godsverkondigers. Want God - de werkelijk zijnde - hebt gij voor ons - op onbegrijpelijke en onuitzegbare wijze - in "het vlees" (als gewoon sterveling) ter wereld gebracht. Dankzij hem kregen wij de 'oude' (oorspronkelijk door God gewilde) adel terug en mogen wij van de vreugde van het paradijs genieten.

AT2

Daarom prijzen wij u die ons zulke heerlijkheid schenkt, in hymnen, -- u, de welgevallige middelares, -- u, de heel en al heilige : wij zijn immers zo rijk een middelares van het eeuwige leven te bezitten, want uw zoon deelt het grote erbarmen uit".

Toelichting.

a. ***Maria***,

de moeder van God (van de Tweede Persoon der H. Drie-eenheid), staat, gezien vanuit "degene die is", centraal want dankzij haar instemming werd "degene die is" een gewoon sterveling, 'vlees' in, de Bijbelse taal.

b. ***De term 'oud'***

Deze is bij Platon al aanwezig - betekent niet - wat wij daaronder verstaan - "tot het verleden behorend" of, nog erger, "uitgeleefd"! Hij betekent "al wat van in het begin al aanwezig was dankzij degene die is" (en dus na al die eeuwen 'oud').

c. ***"Een middelares van het eeuwig leven".***

'Eeuwig' betekent zo goed als hetzelfde als 'oud' van zo-even! 'Eeuw' betekent - als vertaling van het antiek Griekse 'aion', 'eon' - "een duur die afgewerkt is". Zo b.v. een heel - let op 'geheel' - mensenleven. Of een heel tijdperk. Niet zelden ligt de geheime, apocalyptische nadruk op het langdurige van zo'n heel tijdperk. Zo b.v. zijn de tijdperken der astrologie 'eeuwen', d.i. langdurige, kosmische tijden die een geheel uitmaken.

Maar er is in Bijbels verband, nog meer: 'eeuwig' is het kenmerk van degene die is! Hij is gewoon 'eeuwig', d.i. zijn tijdperk is dermate 'heel' (geheel, alomvattend) dat er noch begin noch einde aan is!

Welnu, dàt uitgerekend verschaft ons als middelares en moeder Maria! Aandeel aan het "eeuwige leven" van degene die eeuwig en onuitputtelijk leven is. Daarom is Maria uit geen enkel gebed (in de byzantijnse liturgie zeker niet) weg te denken. Zij is de poort van het eeuwig leven.

d. ***"Het grote erbarmen".***

God is niet een schrikwekkende godheid. Tenzij voor al wie op cynische wijze - zonde tegen de Heilige Geest - hem afwijst. Hij is wezenlijk - niet per toeval - liefde in de zin van vertedering. Vertedering voor al wat schamel, zondig is.

'Groot' betekent niet enkel 'omvangrijk'! In de heilshistorische perspectief die altijd in de Bijbel (en dus in de byzantijnse liturgie) overheerst, staat de eindtijd centraal: dan uitgerekend komt het grote erbarmen bloot.

AT3

Zo dat 'groot' in de apocalyptische zin zowel 'omvangrijk' als 'eschatologisch' (aan - de eindtijd gebonden) betekent: het grote erbarmen wordt immers uitgelokt door de eindtijdgraad van de boosheid in het heelal.

Iets dat in de strikt apocalyptische teksten van de Bijbel b.v. (vanaf Daniël vooral) benadrukt wordt: het kwaad, ethisch (gewetenloosheid) en fysisch (de schade aan al wat is), zal dermate 'groot' zijn dat enkel en alleen een nog 'groter' erbarmen van Godswege het heelal en de mensheid (het vlees of de armzalige mensheid) zullen kunnen redden. Dàt is dan - in die eindtijd - het grote erbarmen. Onder verstaan "bij uitstek".

De ethische (het geweten betreffende) en de fysische (de natuur der dingen betreffende) verstikking van heelal en 'vlees' is maar te redden door dat grote erbarmen bij uitstek.

e. ***'Heerlijkheid'.***

'Kebod', Grieks 'doxa' (lat.: gloria). De glans die van een vorst uitgaat, is heerlijkheid. Aangezien God steevast als de vorst bij uitstek (als transcendent of al overschrijdend wezen) geldt, is zijn glans 'heerlijkheid' in de alles overschrijdende

graad. Tevens bron en oorsprong van alle mogelijke heerlijkheden in het kader van de door hem geschapen wereld. De term 'heerlijkheid', in die boven alle mogelijke vormen van heerlijkheid ('heer' zijn) uitstekende zin, is dan ook één der steevaste kenmerken van God.

Opm. -- "Axiomatisch gebed",

'Axioma', in het antieke Grieks, betekent "al wat dermate waardevol is dat het instemming uitlokt". De gebeden der byzantijnse liturgie inzonderheid zijn zo ineengestoken dat eerst dat wat waarde vertegenwoordigt" vernoemd wordt om, daarna, onmiddellijk de instemming met dat waardevolle te vernoemen.

Zo b.v. o.c., 27. -- "Aangezien uw zoon de dood omgebracht heeft (vooropstelling, waarde), heeft hij, Maria, heel en al onbevlekte, heden het leven dat "in de eeuwen der eeuwen duurt", geschonken (tweede deel van de waarde). Hij is dan ook de God (….) die alleen geprezen en boven alles verheerlijkt wordt (instemming)".

Herlees het gebed, *Ap. th. 01/02*, en gij zult juist dezelfde structuur merken: let op de twee keren terugkerende 'daarom' die de instemming met het waardevolle van wat God doorheen Maria deed, uitdrukken.

M.a.w.: eerst de vooropstelling, dan wat daaruit volgt, de waardering: dat is "axiomatisch bidden".

AT4

Dit behelst dat bidden 'situatief' is: het situeert zich in een context of 'situatie' waarop het een reactie is. Een antwoord dat ingaat op waarde (of gebeurlijk onwaarde) van de gegevens. Dat is de wezenseigen 'rationaliteit' van bidden, de verantwoording ervan.

2. Het begrip 'heerlijkheid'.

Een duidelijk begrip van wat 'heerlijkheid' is, is broodnodig, wil men iets van de byzantijnse liturgie begrijpen. -- Daarom wat volgt.

Beginnen wij met een tekst, o.c., 7: "Gij zijt en gij waart en gij zijt als mens 'verschenen', God. Heb dan ook medelijden met ons".

De term 'verschijnen', te verstaan als "zich tonen", "zich laten zien" (op meer dan één wijze overigens), komt met de regelmaat van een klok in de byzantijnse liturgie voor. Het is daarom van belang hem goed te vatten.

2.1. -- Markus over Jezus' heerlijkheid.

Mk. 9:2/8. -- "Zes dagen later neemt Jezus Petrus, Jakobus en Johannes met zich mee en leidt ze in de eenzaamheid, op een hoge berg. -- Hij veranderde van 'gedaante', vóór hun ogen : zijn kleren begonnen te schitteren, -- wit zoals geen enkel bleker (volder) op aarde wit kan maken. -- Elias verscheen hun, -- met Mozes. Zij voerden een gesprek met Jezus.

Daarop Petrus tot Jezus: "Rabbi, hier verblijven komt goed over: laat ons dan maar drie tenten oprichten, -- een voor u, een voor Mozes, een voor Elias". Hij wist niet zo goed wat hij aan het zeggen was. Zij waren immers danig verrast.

Een wolk kwam over, -- als een schaduw. Daaruit kwam een stem: "Deze is mijn geliefde zoon. Luistert naar hem".

Ineens, toen zij rondkeken, zagen zij niemand meer. Tenzij enkel Jezus in hun nabijheid. De byzantijnse teksten zullen de gedaanteverandering of 'metamorfosis' als "een verschijnen" van Jezus, als de in alle geheim heerlijke zoon van God, vermelden.

'Verschijning' is dus, hier, niet te duiden als een 'visioen', -- laat staan als een 'hallucinatie'. Het is een echt historisch gebeuren, -- ook al is het een paranormaal gebeuren.

De draagwijdte. -- Jezus 'onthult' zijn diepere persoonlijkheid d.m.v. het tonen (het laten doorkomen, doorschijnen) van zijn 'aura' of uitstraling.

AT5

Paranormaal begaafden, heden, kennen zulks zeer goed als een - laat ons maar zeggen - dagelijks fenomeen: zij zien de kleuren die een voorwerp, een mens omgeven b.v.. Men kan dit als het vermogen om "een visioen" ('gezicht') te zien duiden.

In het geval van de gedaanteverandering ligt dit anders: Jezus zondert zich van het dagelijkse leven af, op een hoge berg (bergen net als heuvels golden gemakkelijk als "sacrale plaatsen" waar onthullingen van verborgen werkelijkheden gemakkelijker van stapel lopen) om, door een machtsuitoefening, zijn dieper gelegen aura of schittering te laten 'zien'. Voor de tijd van de 'gedaanteverandering' beschikken de drie apostelen dan over het vermogen om die zeer bijzondere aura te 'zien'.

Dat is natuurlijk 'apokalupsis', bloottrekken van wat verborgen is, in een zeer welomschreven zin.

Een 'verschijning'! Zij wordt o. m. door *Matth. 7:1/8* geduid als het feit dat Jezus zodoende als een nieuwe Mozes te voorschijn komt.

Door *Luk. 9:37/42* wordt zij geduid als het feit dat Jezus onder meer de drie apostelen versterkt tegen de dag dat hij als "de lijdende dienaar van Jahweh" (Isaias) meer zal afstoten dan aantrekken.

Volgens Markus is het gebeuren het historisch vaststelbare feit - al is er een paranormale kant aan, toch 'markeert' het Jezus' hele optreden - de hele heils-economie - op zeer merkwaardige en 'prognostische' (op de eindtijd vooruit lopende) wijze: zo immers ziet de engel der verrijzenis eruit; zo zullen de geredden, op het einde, bij de verrijzenis 'verschijnen' (eruit zien).

Let wel: de drie evangelische duidingen sluiten absoluut niet elkander uit. Wel integendeel. Maar de duiding van Markus lijkt ons de grondigste: door zo'n schittering komt Jezus als de stichter van het nieuwe verbond, de nieuwe Mozes, over en stelt hij voorop al zijn apostelen gerust wanneer "het uur der duisternis" (van zijn lijden en dood) aanbreken zal. In die zin 'markeert' een 'apokalupsis' altijd degenen die ze beleven.

2.2. -- Petrus' duiding.

Deze tekst is uiterst interessant doordat hij door Petrus zelf geduid wordt.

2 Petr. 1:16/18. -- "Het is niet door op vernuftig uitgedachte mythen beroep te doen dat wij u de macht en de komst van onze heer, Jezus Christus, verkondigd hebben doch op grond van het feit dat wij ooggetuigen van zijn majesteit ('luister') geweest zijn.

AT6

Inderdaad: van God de Vader kreeg hij eer en heerlijkheid toen de luisterrijke heerlijkheid zich tot hem richtte met deze woorden: "Deze is mijn geliefde zoon die mijn algehele voorkeur geniet". Deze stem: wij, wij hebben ze gehoord! Zij kwam uit de hemel! Wij waren immers bij hem, -- op de heilige berg".

Men bewere dus niet dat de mensen, ten tijde van Jezus, niet radicaal onderscheid maakten tussen "uitgedachte mythen" en "door ooggetuigen beleefde historische feiten". Heel Petrus' betoog staat of valt met deze vaststelling. Wij hoefden dus niet

de tijd van de moderne 'kritiek' af te wachten om het onderscheid der 'geesten' (onzichtbaar werkende energieën en wezens) te leren!

a. Laatantieke - patroniserende - denkers en religieuze leiders van het 'theosofische' type (die hun wijsheden aan 'theoi'/'theai', goden/godinnen, ontleenden), zoals b.v. de gnostiekers, zetten hun verkondigingen van hun leerstelsels kracht bij door ze in de vorm van een of andere mythe te gieten, d.i. sacrale verhalen die machtgeladen werden. Vgl. *2 Petr. 3:4/5*; -- *1 Timoth. 1:4* ("mythen en stamboomverhalen"); *1 Timoth. 6:20* ("gnosis of paranormale kennis").

b. Petrus echter beschouwt de inhoud van zijn 'leer' als iets dat grondig onderscheidbaar is van zo'n uitgedachte mythen. Hij zet zijn verkondiging kracht bij door op historische feiten - als ooggetuige beleefd - beroep te doen.

Daarin staat hij niet alleen:

1. de feiten van Jezus' openbaar leven worden *Luk. 1:2, Joh. 15:27, Hand. 1:22, -- 10:39v., Rom. 1:1* als historisch meegemaakte gebeurtenissen verhaald;

2. vooral de verrijzenis is zo voorwerp van verkondigende 'verhalen' : *Luk. 24:48; Hand. 2:32; 3:15; 4:33; 5:32; 13:31.* -- Daaruit blijkt dat - denk aan de gedaanteverandering (die eigenlijk van dezelfde orde is als de verrijzenis) dankzij zo 'n historische feiten de mensenzoon (*Dan. 7:13/14*) als mens (en geen dier) tot een hemelse werkelijkheid behoort, maar … op deze aarde 'verschenen' is, d.i. zich ervaarbaar, waarneembaar, getoond heeft. Wat in de strikte zin 'Apocalyps' is.

"***Wat verborgen was vanaf de grondvesting der wereld***"

(*Matth. 13:35; -- Ps. 78 (77*), d.i. het eigenlijke object van iedere echte Apocalyps, is onthuld in Jezus' verheerlijking "op de hoge berg." "Omdat God boven en buiten de tijd staat - 'eeuwig' is -, is zijn rijk, de uitoefening van buiten de tijd.

AT7

Gods vorstelijke macht, tegenwoordig" (Luk. 7:28; Matth. 11:11; Luk. 17:20v.) en tevens toekomstig. Het bestaat reeds nu maar is ook nog aan het worden, want zijn volmaaktheid zal het slechts bereiken met het einde van de huidige wereld (*Matth. 13:39v.; 3:49; 24:3; 28:20*)". (*P. Van Imschoot, Jezus Christus*, Roermond / Maaseik, 1941, 36).

3. Petrus' 'hermeneusis',

'Hermèneusis', lat.: interpretatio, duiding, de verwerking.

2 Petr. 1: 19/21. -- “Uitgerekend hierdoor (door het bijwonen als ooggetuige van de gedaanteverandering) kreeg het gezag van het woord der profeten een bekrachtiging (…).

Beseft het vooral helder: geen enkele profetie van de schrift laat een eigenmachtige duiding toe, want ‘profetie’ ontsprong nooit aan een menselijk opzet. door de heilige geest gedreven hebben mensen van godswege gesproken”.

Inderdaad: reeds het oude testament had het over de heerlijkheid van de mensenzoon, als Messias: de gedaanteverandering is er één van de verwezenlijkingen van. Zo ziet Petrus het.

La Bible de Jérusalem zegt daarbij: de wijze waarop de ingeving van de heilige boeken door de geest van God - *2 Timoth. 3:15/16* - door Petrus geduid wordt, behelst klaar en duidelijk dat ook het zinvattende duiden van gewijde teksten een eigen ingeving van dezelfde heilige Geest vooropstelt.

Zo niet vervalt men - i.p.v. in <u>zinvattende</u> duiding die werkelijkheidsgetrouw is - in louter <u>zinstichtende</u>, want eigenmachtige, -- aardse, ja secularistische duidingen allerhande.

Dit behelst dat de moderne Bijbelkritiek - zij houdt principieel, d.i. als methodische (of zelfs ideologische) vooropstelling, geen rekening met de ingevingen van Gods Geest bij het lezen en interpreteren van de schriftuurteksten; wel integendeel: enkel en alleen wat wetenschap ‘rationeel’ (versta: rationalistisch) kan vatten, is echte, ‘kritiek’ waardige duiding -, dat - zeggen wij - de moderne Bijbelkritiek weliswaar degelijke voorinformatie kan verschaffen om de Bijbel juist te verstaan (vooral de historisch-kritische methode geldt hier), maar de eigenlijke Godsboodschap dreigt te miskennen: dààr waar God spreekt, daar zien Bijbelkritiekers ‘slechts’ cultuurproducten uit een voormoderne (primitieve, klassieke), achterhaalde periode. Dat God ook daarin al “van onze tijd” kan zijn, ontsnapt hen zo.

AT8

4. Theofanie (epifanie).

De termen “theo.fania, theofaneia” alsook het meervoud “ta theofania” betekenen, in antiek Grieks, het feit dat godheid zich toont.

Liturgisch gezien: de kerstkring en de paaskring - ofschoon onderscheidbaar, toch onscheidbaar - zijn het tweeluik van de theofanie, het voorwerp van de vieringen. - De viering van de geboorte van Jezus en die van de komst der magiërs uit het oosten zijn, in de oosterse kerk, één viering. Meteen het grootste feest van Maria, natuurlijk. "Kerstmis is het vieren van de theofanie, het verschijnen van God, onder de mensen zo dat zij vergoddelijkt worden".

Dr. Josef Casper, Weltverklärung im liturgischen Geiste der Ostkirche, Freiburg i. Br., 1939, 31, zegt daarbij: "De oosterse kerk houdt niet op in de kerstviering het mysterie der theofanie te tonen".

Behalve de viering der besnijdenis behoort, wat wij in het christelijke westen heten 'driekoningen' (de komst der oosterse magiërs) ook tot de theofanie, maar ditmaal niet enkel voor de joden maar ook voor de heidenen, "de volkeren".

De term 'epifaneia', epifanie (ook wel het meervoud 'ta epifaneia') is hier gangbaar: "(…) De twee hoofdgedachten van de oosterse kerk (…) : God verschijnt als mens, -- om de mens te vergoddelijken. Incarnatio/ deificatio (Menswording/ vergoddelijking). Daarom ook behoort het theofaniefeest (ons driekoningen) tot de hoogste vieringen van het jaar". (Dr. J. Casper, o.c., 35).

Casper voegt daar onmiddellijk aan toe: "De oosterse kerk viert het theofaniefeest nog één keer in de kringloop van het jaar: (…) op het feest van de gedaanteverandering van de Verlosser ("hè metamorfosis tou sotèros"). (Ibid.). Als een vorst doet God zijn intrede in de schepping,-- 'epifanie'.

"De Logos, Jezus als heelalwijsheid van Godswege, is vlees geworden en heeft onder ons zijn tent opgericht. En wij hebben zijn heerlijkheid gezien, -- de heerlijkheid van de eniggeboren zoon van de Vader - vol van genade en waarheid" (*Joh. 1 :14*).

Ziedaar de samenvatting - aldus Casper - van de hele oosterse liturgie! -- De paaskring is maar de volle uitwerking van de kerstkring: de Zoon, Jezus, wordt uit Maria geboren … om ons via kruispasen en verrijzenispasen te vergoddelijken, d.i. in Gods heerlijkheid te laten delen.

AT9

4.1. -- Epifanie: verschijnen (zich laten zien/zien).

Staan wij stil bij een paar basisbegrippen: 'verschijnen' en 'zien'.

"Heden doet gij uw epifanie, uw vorstelijke intrede, in de wereld. Meteen worden wij, als met een zegel, door uw licht gemerktekend doordat wij tot inzicht (van uw ware wezen) gekomen prijzend u toeroepen: "Gij zijt gekomen! Gij deedt uw vorstelijke intrede. Gij, het ongenaakbare licht!".

Houden wij dit goed voor onze ogen de hele tijd door, want én Jezus' leven én zijn optreden doorheen de liturgie (indien juist begrepen) én zijn leven in ons individueel en sociaal leven (indien eveneens juist verstaan) worden in die liturgische tekst samengevat. Of het nu historische Christus geldt, beschreven in de Bijbelse teksten (aanwezig in en doorheen die teksten, eigenlijk) of het gaat om de liturgische Christus (aanwezig in en doorheen de riten van de liturgie) of om de mystische Christus (aanwezig in ons en doorheen ons), het is eigenlijk één en de zelfde werkelijkheid die verschijnt en die gezien wordt. Reeds in het oude testament is er het koppel "verschijnen / zien".

K. Kirchhoff, Osterjubel, II, 81: "God die zich op de Sinaïberg liet zien en meteen de godziende Mozes een wet (de tien geboden) gaf, die God die van op de Olijfberg, in het vlees (als mensgewordene), ten hemel voer, hem ter ere laat ons allen zingen. Want als een heerlijke liet zij zich kennen".

Inderdaad: zowel op de Sinaiberg als op de Olijfberg laat God zich in zijn 'heerlijkheid' kennen. Hij verschijnt, wordt gezien en treedt ingrijpend op. Theofanie! Epifanie!

De menswording in Maria.

"Onbevlekte moeder van God, richt u als smekelinge tot God die uit u in het vlees verscheen en toch niet de schoot van de vader verliet -- smeek zonder ophouden opdat hij degenen die hij gemaakt heeft, redt uit ieder gevaar".

Opm. -- Men kent wellicht de redetwisten omtrent de twee naturen, de goddelijke en de menselijke zijnswijzen, van Christus: hier tasten wij de Bijbels-liturgische reden van die bewering:

a. Jezus, als tweede persoon der Drie-eenheid, is, wezenlijk, onveranderlijk, "in de schoot van de vader" (in de wezenlijke eenheid van leven met de vader);

b. mens, vlees, geworden blijft hij wat hij was maar werd hij wat hij niet was, nl. in één en dezelfde persoon tegelijk god, wat hij was, en 'vlees' (mens).

AT10

De menswording in Maria' s schoot is slechts de aanloop van het hele verlossingwerk. -- O.c., 87: "Als verzoening, als heil, Christus, verscheent gij ons, stralend, uit de maagd, -- om, zoals de profeet Jonas uit het binnenste van de walvis, zo ook heel en al aan het verderf te ontrukken Adam die met heel zijn geslacht (in zonde) gevallen was".

Ja, de menswording is de aanloop tot de terugkeer in heerlijkheid, op het einde der tijden: "In het vlees verscheent gij terwijl gij" als God, onveranderd bleeft. Zo ziet gij uit naar het doel, de voleinding, aangezien gij op aarde zult verschijnen om de hele wereld aan uw oordeel te onderwerpen". O.c., 83.

Sedert de Hemelvaart.

De 'verschijning' in het vlees duurt tot aan de dood. Daarna 'verschijnt' de verheerlijkte Jezus nog. Maar anders.

O.c., 21. -- "Christus, die gij, reine, ter wereld gebracht hebt, mocht gij zien: hoe hij, in schoonheid stralend, verrezen was uit de doden. Gij, heerlijke, onbevlekte, schone onder de vrouwen, Maria, zing met de apostelen heden (vijfde zondag na Pasen) met blij gemoed een lofprijzing hem ter ere, -- met het oog op de redding van allen".

Inderdaad: de term 'stralen' loopt met 'verschijnen' gelijk. Jezus verschijnt als een stralende figuur.

O.c., 21. -- "Om uw verrijzenis uit het graf geloofwaardigheid te verschaffen, zijt gij, Christus, vele dagen aan degenen die u liefhadden, tot hun en haar grote vreugde, verschenen".

Besluit: de term 'verschijnen' (zo dat 'zien' als ooggetuige mogelijk wordt) beduidt zowel de geboorte uit Maria als de 'verschijningen' na de verrijzenis.

Doch de Hemelvaart markeert een tijdperk met een nieuwe dimensie. - Doch dit tijdperk was al begonnen, onmiddellijk na de kruisdood.

E. Mercenier, La prière des églises de rite byzantin, II (Les fêtes), Chevetogne, 1948, 225. "Wat een vreugde, wat een zielsgenot gelijkt op die welke gij, Christus, de doden in de kerker van de hades (onderwereld) hebt doen doorleven door het licht in hun sombere diepten te laten schijnen!".

O.c., 237.-- “De gehele geduchte hel sidderde wanneer zij u zag, onsterfelijke zon der heerlijkheid: gehaast liet zij wie in haar haar kerker gevangen was, los”.

Jezus’ theofanie strekt zich uit tot de onderwereld waarin de zielen gekluisterd zijn, -- om ook daar reddend te verschijnen, zoals S. Petrus meldt (1 Petr. 3:18/22).

AT11

De petrinische tekst behelst eigenlijk de tweede helft van Christus’ ‘eeuw’ (aion): zijn dood (*1 Pe. 3:18*), zijn hellevaart (*3:19*), zijn verrijzenis (*3:21*), zijn zetelen “aan Gods rechterhand” (als verheerlijkte) (*3:22*), zijn terugkeer in macht als rechter (*4:5*).

K. Kirchhoff, o.c., 82. -- “Als de legerscharen der engelen, redder, zagen hoe de sterfelijke natuur mèt u ten hemel voer, waren zij diep onder de indruk en zongen zij onophoudelijk hymnen. -- Ontzet waren de engelen, Christus, toen zij zagen hoe gij met het lichaam opsteegt (…). De natuur der mensen, die aan het verderf prijsgegeven waren, hebt gij heropgewekt en door uw Hemelvaart verheven en ons met u verheerlijkt”.

Of nog, o.c., 82 : “Opent de hemelpoorten! Kijkt toe: Christus verscheen als vorst en heer, -- in een aards lichaam!”. Zo zegden de lagere hemelgeesten tot de hogere”. Dit terwijl de apostelen toekeken ‘beneden’: “Bij uw Hemelvaart hebben de apostelen u, God, de wereld-verlosser, gezien als door God godbegeesterd. In diepe eerbied juichten zij en zongen u lofprijzingen”. Cfr. o.c., 91.

Het zetelen op de troon.

O.c., 92. -- “Op duidelijke wijze werd de vorstelijke hoogheid van de als een arme in het vlees verschenen verheven. Met de Vader is onze gevallen natuur op de gelijke troon geëerd”.

Dit herinnert aan *Matth. 25: 31* : “Wanneer de mensenzoon zal komen in zijn heerlijkheid, omgeven van al zijn engelen, dan zal hij plaats nemen op zijn troon van heerlijkheid”.

Toch is dat medeheersen, als verheerlijkte mens op de troon, van de Vader, niet iets traags. Jezus handelt! “Gij die ten hemel opgestegen zijt - waarvandaan gij te voren (in de menswording) zijt neergedaald, laat ons niet als wezen achter: uw Geest kome en brenge vrede over de wereld. Toon de mensen de werken van uw macht, -- gij die een menslievende heer zijt”. (O.c., 94).

Deze tekst toont aan dat de verheerlijkte die ten hemel is gevaren geen inerte figuur is maar aanwezig, in een nieuwe theofanie! Met name: Jezus handelt door middel van werken (zoals gedurende zijn aardse leven). Werken die tonen dat hij over 'pneuma', 'geest', levenskracht of macht, beschikt waarmee hij doorlopend 'verschijnt' (zich toont), althans voor wie het zien van het geloof bezit.

AT12

5. Jezus op de troon der heerlijkheid. (12/17).

Wij bevinden ons, heilshistorisch gezien, tussen de Hemelvaart met het zetelen aan de rechterhand van de Vader en de tweede komst. Laten wij nu zien hoe de oosterse liturgieën - niet enkel de byzantijnse - die heerlijkheid duiden.

Hernemen wij het hoofdmotief.

K. Kirchhoff, Osterjubel, I, 10.-- "Met het lichaam waart gij in het graf, -- met de ziel in de hades, de onderwereld, als God. Gij waart in het paradijs -- samen met de rover (de bekeerde kruisgenoot). Gij bewerkt alles, op de troon, Christus, als in uw wezen ('zelf') onomgrensd, -- mèt de Vader en de Geest". Zo vat de liturgie samen. Kosmisch breed, ja, onbegrensd is Jezus' verlossing. Wanneer Jezus terugdenkt aan zijn aardse taak, dan komt onvermijdelijk de aanklacht.

E. Mercenier, La prière de église byzantin, II (Les fêtes), 202. -- "Opgeheven aan het kruis - wat uw verheerlijking behelst - , Heer, hebt gij uw aanklacht verwoord: om reden van welke daad hebt gij, Joden, ertoe besloten mij aan het kruis te nagelen? Was het omdat ik het zenuwstelsel van de verlamde herstelde? Omdat ik doden uit hun/haar slaap heb doen opstaan? Omdat ik de vrouw die aan bloedvloeiing leed, genezen heb? Omdat ik mij vertederd heb over de kananese vrouw? Om reden van welk optreden wilt gij, joden, mij doden? -- Doch, ja, te midden van uw gewetenloosheid zult gij (mettertijd) opkijken naar diegene die gij met een lans doorboord hebt".

Het einde van Markus' evangelie.

Rationalistisch te werk gaande Bijbelduiders /Bijbelduidsters zullen wel eindeloos in het ijle tasten omtrent het door de evangelist zelf voorziene einde van de tekst. Er zijn immers meer dan één overleveringen terzake.

Doch lezen wij *Mark. 16:9vv.*, zoals de kerken gewoonlijk de tekst lezen. -- "Ziehier de tekens die degenen die tot geloven gekomen zijn, zullen begeleiden: in mijn naam zullen zij demonen uitdrijven; zij zullen 'nieuwe' (onbekende) talen spreken; (zonder hinder) zullen zij slangen vastnemen; drinken zij een of ander dodelijk vergif, dan

zal hun/haar dat niet schaden; zieken zullen zij de handen opleggen: dezen zullen genezen zijn.

Welnu, de Heer Jezus, na zo gesproken te hebben, werd ten hemel opgenomen. Hij zette zich aan Gods rechterhand, -- Zij, -- zij gingen overal als verkondigers.

AT13

Dit, terwijl de heer met hen optrad en "het woord" - Jezus' boodschap - kracht bijzette d.m.v. tekens die het begeleidden". -- De byzantijnse en andere oosterse liturgische teksten verkondigen juist dezelfde leer.

Beginnen wij met een tekst uit de Oktoèchos, Rome, 1886, 98.
"Christus, "mou dunamis", mijn levenskracht, God en Heer". Zo zingt, met luide stem, de verheven kerk zoals het God ter ere past, vanuit een aan God welgevallig hart, terwijl zij "in de Heer" feest viert".

Het is duidelijk: niet enkel natuurlijke levenskracht (zoals deze in en rondom ons, natuurlijkerwijze, aanwezig is), ook niet enkel buitennatuurlijke levenskracht (zoals deze in de niet-Bijbelse occulte praktijken aanwezig is), allereerst en de twee vorige onderbouwend bovennatuurlijke levenskracht is in de kerk, voor zover zij 'verheven' ('septè', ware eerbied waard) is, aan het werk.
Daardoor is zij "in de Heer", d.i. in één en dezelfde levenskracht badend met de Heer, op de troon van zijn heerlijkheid sedert de Hemelvaart.

Men kan hetzelfde zeggen, met de Chaldeïsche kerk.
Jos. Molitor, Chaldäisches Brevier, Düsseldorf, 1961, 88.-- De tekst van de oost Syrische gebeden van elk uur, luiden o.m. als volgt.

"Onze Heer en God, sterk onze zwakheid door uw genade: Maak, door Uw goedheid, de armzaligheid van onze ziel krachtig en onderbouw ze.
Verlicht de duisternis van onze inzichten. Schud ons wakker uit de slaapdronk toestand van onze gedachten. Neem de loodzware vracht van onze ledematen weg.

Reinig de vlek van onze schulden en zonden weg en was ze af. Strek uw machtvolle hand uit en leg ze ons op met het oog op onze afscherming. Zo dat wij ons, dankzij haar, …verheffen. En u belijden en prijzen, zonder ophouden, al de dagen van ons leven.
Heer van het heelal in alle eeuwigheid."

Let op termen als “uw genade” (die in het geven van de bovennatuurlijke levenskracht bestaat) en “uw machtvolle hand” (metafoor voor ‘macht’ of ‘levenskracht’). Het dynamisme onderbouwt de tekst, maar i.p.v. natuurlijk of buitennatuurlijk is het bovennatuurlijk opgevat.

AT14

Mariologisch.

Maria als de maagdelijke moeder van Jezus, de tweede persoon der H. Drie-eenheid, speelt in het nieuwtestamentisch dynamisme een merkwaardige rol.

K. Kirchhoff, I, 87. -- “De vreugde van allen die in een benarde toestand zijn, de bijstand der armen, de troost der vreemdelingen, de staf der blinden, de hulp der zieken, de bescherming en hulp der overbelasten, de toevlucht der wezen, -- dat zijt gij, moeder van de allerhoogste God, reine (…)”.

Men stelt het vast: allerlei aardse situaties, liefst de moeilijke of zelfs ondraaglijke, behoren tot haar ‘machtssfeer’! In die zin is de titel ‘medeverlosseres’ wel degelijk verantwoord. Indien iemand kan zeggen dat “Christus “mou dunamis”, mijn levenskracht, is”, dan toch wel diegene dankzij wier zwangerschap Jezus pas mogelijk werd.

Wat prachtig verwoord wordt in de Mariahymnen (K. Kirchhoff, o.c., 35) : “Gij, onbevlekte, draagt in u de afgrond der wonderwerken en de bron der genezingen. Was dan ook van mijn ziel alle smerigheid der zonde weg”.

De zonde.

De moderne en wellicht nog meer de postmoderne mens hoort niet graag van ‘zonde’ spreken (aangezien de deugd, met alle andere waarden, sedert Nietzsche’s vervallenverklaring, ontwaard is)!

En toch: waar de zonde het ethische (morele, gewetens) kwaad is, daar is b.v. ziekte of noodsituatie (tenslotte: al wat afwijkt van Gods ideeën inzake het kosmische verloop) het fysische (of natuur) kwaad dat te langen laatste aan de zonde ontspringt (volgens de uitdrukkelijke leer van de Bijbel). Beide vormen van kwaad, het morele en het fysische, zijn, in hun verborgen of zelfs occulte ondergrond, onscheidbaar.

Dat is de reden waarom b.v. de byzantijnse liturgie om vergiffenis (ethisch kwaad) smeekt daar waar genezingen of uitreddingen (fysisch kwaad) op het spel staan.

De zonde met haar nasleep van fysische kwalen komt immers neer op een afzwakking van onze natuurlijke, buitennatuurlijke en vooral bovennatuurlijke levenskracht of macht.

Oc., 37. -- “God, die uit u verscheen, heeft de natuur uit haar vloek verlost en de kwalen van allen genezen”.

Inderdaad: de oerzonde (eerste zonde) van “Adam en Eva” en de eraan ontspringende erfzonde wegen als een vloek van ethisch-fysische aard op de mensheid, ja, op de hele buitenmenselijke natuur (zoals S. Paulus zegt). Deze ‘mysterieuze’ vloek, op zich niet zo duidelijk, verschijnt in “de kwalen van allen”.

AT15

Een basistekst.

K. Kirchhoff, Ueber dich freut sich der Erdkreis (Marienhymnen der Byzantinischen Kirche), Munster (Wf.), s. d., 55, zegt het duidelijk: “Onze zieke natuur, Heer, hebt gij genezen. In de maagd, immers, bracht gij haar - als werkzaamste geneesmiddel - uw onbevlekte Godheid bij, Logos (Heelalwijsheid)”.

Wat traditionele theologen “Unio hypostatica”, persoonseenheid (der beide naturen in Jezus, de goddelijke en de menselijke) heten, -- dat uitgerekend is de dragende ondergrond (vooropstelling) van alle wonderwerken - ‘tekens’ zegt S. Jan - van Jezus als de verheerlijkte heerser “aan de rechterhand van de almachtige Vader”.

De twee ‘naturen’,

Resultaat van eeuwen redetwisten binnen de kerken! Jezus vertoont, bij nader toezien, allereerst een menselijke natuur - het ‘vlees’, d.i. de armzalige mensheid, die hij ‘aannam’ (en die sedert zijn dood ‘verheerlijkt’ is). Doch wie dieper ingaat op het fenomeen Jezus, ontdekt mettertijd dat hij God is, tweede persoon der Drie-eenheid.

K. Kirchhoff, Osterjubel, 11, 91: “U, moeder van God, die - verheven boven (aards) denken en (aardse) woorden - in de tijd degene die tijdloos is, op onuitzegbare wijze ter wereld hebt gebracht, prijzen wij in alle eendracht”. Jezus is én “in de tijd” (menselijke, belichaamde natuur) én tegelijk ‘boventijdelijk’, ‘tijdloos’ (goddelijke natuur). In één persoon (persoonseenheid).

O.c., 89. -- “Wat een verrassend wonderaantal! Hoe kondt gij, Die door God begenadigd werd (Maria), God ruimte bieden die door geen ruimte omsloten wordt? Hem, die arm werd in het vlees en met rijke heerlijkheid heden (Hemelvaartsdag) ten hemel voer en mensen het leven schonk?”.

Weerom de twee naturen in éénzelfde persoon: “arm in het vlees”/ “rijke heerlijkheid” (‘geest’) en “ruimte/ geen ruimte”.

O.c., 91 : “In den hoge (bij de Hemelvaart) zagen de engelen uw vergoddelijkt vlees. Naar elkander gekeerd zeiden zij: “Waarlijk deze man is onze god”. -- “Deze man” (‘vlees’)/“onze God” (‘vergoddelijkt’). –

De verheerlijkte Godmens, die wij, indien wij met de ogen en het licht van het geloof kijken, nog heden aan het werk kunnen zien - met zijn goddelijke moeder - is tot de voortzetting van zijn aardse taak in Israël in staat doordat hij, eens en voor goed, “twee naturen” “in één persoon” verenigd heeft.

AT16

“Hemelse theologie”.

De bekende theoloog Scheeben hield ooit staande dat echte theologie mystische, vanuit God theologie bedrijvende theologie behoort te zijn, -- op straffe van ‘onwerkelijke’ theologie te worden.

De uitdrukking “hemelse theologie” komt voor in een kontakion (zesde zondag na Pasen) - *K. Kirchhoff, Osterjubel, 11, 130* -. Het object ervan is “het grote mysterie”. Dit is: dat wat, van de grondvesting van de kosmos af, God als het geheim - mysterie - bewaard heeft ter redding van mensheid en kosmos, wanneer deze, op het einde der tijden, “in uiterste nood” zijn vastgelopen. Daarvandaan de naam ‘*mysterietheologie*’. -- Welnu, kijken wij hoe “het grote geheim” verwoord wordt.

K. Kirchhoff, Osterjubel, 11, 86. -- “Degene die na door u ter wereld te zijn gebracht, uw maagdelijkheid onveranderd in stand hield, Christus, stijgt op, moeder van God, tot de Vader die hij nooit verliet. -- Ook niet op het ogenblik dat hij, in onuitsprekelijk erbarmen, levend en met verstand begaafd vlees uit U aannam”.

Of nog, *Mercenier, La prière, II*, 236. -- “Zonder dat gij ermee ophield “in de schoot van de Vader” te wonen, hebt gij, genadige Christus, ertoe besloten mens te worden en zijt gij ter helle nedergedaald, als medevoelende”.

Ziet gij de persoonseenheid der twee naturen weerom, in andere vormen, aan het werk? Jezus, als God, tweede persoon der H. Drie-eenheid, blijft wat hij is, goddelijk naar natuur, maar, terwijl hij, in de schoot der maagd, ontvangen wordt, wordt hij wat hij tevoren niet was, menselijk naar natuur. Zo dat hij, terwijl hij op deze cav God vervreemde aarde vertoefde, als hemels wezen optreden kon. 'Hemelse' theologie!

"***Similia similibus***".

Degenen die met de aloude magieën vertrouwd zijn, kennen deze basisspreuk zeer goed. Zij betekent: "Indien men greep wil krijgen op (natuurlijke en buitennatuurlijke) problemen, dan dient men zich af te stemmen op wat het probleem is". In het huidige Frans: "être branché(e)".

Deze wetmatigheid kende de traditionele theologie zeer goed. - *Mariënhymnen*, 174f. : "Om de wereld te redden is degene die over ons allen gebiedt, zichzelf ter beschikking stellend verschenen en, aangezien hij als herder - vorst - God is, verscheen hij - uit liefde tot ons - als een mens. Want door middel van het gelijke (model) - similibus - roept hij het gelijke (origineel) - similia - (…)".

AT17

M.a.w.: de noodzakelijke reden van de persoonseenheid der beide naturen in Jezus is dat hij zich, als God, grondig en definitief - in de eeuwen der eeuwen - wilde afstemmen op het op te lossen probleem, nl. de mensheid - in - uiterste - nood, -- meteen de Kosmos-in-even-uiterste-nood. Door beide naturen in één en dezelfde persoon één te maken wordt de goddelijke natuur 'geneesmiddel' ten eeuwigen dage.

Althans indien de mensheid wil bidden, levend in die zin! Pas indien men God 'kent' (intiem biddend met hem omgaat) en indien eveneens God ons 'kent' (intiem met ons omgaat), komt Gods heerlijkheid in Christus-op-de-troon-der-heerlijkheid door. Wordt men, met Christus, vergoddelijkt (zoals de oosterse denkers zo graag zeggen).

Religie als oplossing van levensproblemen.

Religie wordt, door huidige denkers van 'rationalistische' stijl, vaak afgedaan als achterhaald primitivisme. In het beste geval wordt dan "seculair geloven" in de plaats gesteld.

Geloven dat dan 'engagement' in de wereld behelst. Sterk politiek gekleurd overigens ("politieke theologie" in de recente, niet in de antiek-Griekse betekenis).

Rationeel gezien is dat één van de mogelijke vele duidingen van de Bijbel, natuurlijk. Doch uit wat voorgaat, blijkt overduidelijk dat de 'hemelse' of 'apocalyptische' theologie even 'aards' geëngageerd is, maar vanuit een mystische eenheid met de verheerlijkte Christus op de troon der heerlijkheid, zoals *Markus 16* het zegt.

"Ik die met reden u, reine, als onbevlekte moeder van God - met ziel en mond - in geloof belijd, bid u: red mij uit onheimelijke gevaren, uit gebreken en misstappen". (*Marienhymnen, 48*).

Of: "Mocht ik - dankzij uw tussenkomsten - heel en al onberispelijke bruid, aan iedere woede, aan dodelijke driften, -- aan gewetenloze mensen en kwaadaardige tegenstanders, -- aan de barre gloed van de gehenna (hel) ontsnappen (…)". (Ibid. 61).

Wie zo bidt, getuigt ervan dat hij "het leven" kent! Dat hij erin 'geëngageerd' is!
M.a.w. : hemelse theologie is alles … behalve wereldvreemde hersenspinsels!

Het dagdagelijkse leven - zo ziet het de byzantijnse liturgie - is het terrein waarbinnen Jezus' verheerlijkt bestaan kan doorkomen, indien wij het in geloof ernstig opnemen.

AT18

6. Het mysterie der heilseconomie.

Om uit te drukken wat - juist Jezus, in de Geest, als gezondene vanwege de Vader, verrichtte, gebruikt de byzantijnse liturgie - net als de hele patristiek (33/800) - termen als 'mysterie' ('geheim') en 'heilsbestel' ('heilseconomie'). Daar zij zo samenvattend en fundamenteel zijn, gaan wij er nu even op in.

De hel als vooropstelling.

Jezus trad op n.a.v. een welomschreven situatie. Die situatie heet 'hel' (sjeol, onderwereld). Denk aan de 'hellevaart' die steevast tot het credo der apostelen behoort. Zij situeert zich tussen zijn dood aan het kruis en zijn verschijning als verrezene.

Zegt Petrus, *1 Pe. 3:18vv.*, wat volgt: "Jezus werd ter dood gebracht, althans voor zover hij 'vlees' (armzalig mens) was. Hij werd levend gemaakt voor zover hij 'geest' (goddelijk leven) was. In die 'geest' ging hij zelfs (de blijde boodschap) verkondigen

aan de geesten in de kerker, -- aan degenen die indertijd geweigerd hadden te geloven al de tijd dat Gods geduld almaar door wachtte (…)".

In *Matth, 16:18* situeert Jezus, bij monde van Mattheus, de 'kerk' - de kleine groep rondom hem die mettertijd tot volle ontwikkeling zal komen - t.o.v. "de poorten der hel".

Deze zijn de macht der boze geesten die, vanaf het begin de heilsgeschiedenis, o.m. de aardse mensen verleidden. - *Gen. 3* (De 'slang' verleidt Eva (en Adam)) - tot zonde met als nasleep de dood en het verblijf in de 'kerker' (onderwereld, 'hel').

Wij weten het: de boze geesten - Satan op kop - zijn 'dierlijk' (*Dan. 7:1vv.*). De mensenzoon - die geen dier maar mens is - zal ze mettertijd uitschakelen.

Eindresultaat: een verrijzenis die, voor de enen, op het eeuwige goddelijke leven uitloopt, terwijl zij, voor de anderen op de eeuwige griezel uitloopt (*Dan. 12:2/4*). Dit in de perspectief van de eindtijd: "Velen zullen - ondertussen - her en der afwijken en de ongerechtigheid - de gewetenloosheid - zal toenemen" (*Dan. 12:4*).

Deze gewetenloosheid mondt uit op 'krachteloosheid' ('refaïm') en verblijf in de kerker (*Ps. 88(87*): *13* (*Duisternis en vergetelheid*), -- in de diepten van de kerker (*Deut. 32: 22; Isaias 14:15; Ps. 86(85) :13*).

Men denke nu niet dat "de kerker" een wereldvreemde zaak is: *Spreuken 7: 1/27* (*De verleidster*) toont het aan: "Haar woning is de weg naar de kerker, -- de helling naar de voorhof van de doden".

AT19

Zo besluit de geïnspireerde schrijver dat waarop "een nachtje seks in alle taboeloosheden" uitloopt! M.a.w.: daar uitgerekend waar gewetenloos gedrag plaats grijpt, daar bevindt zich "de poort der hel". Alleen het huidige, aardse biologische leven bedekt - verbergt - de ware situatie. De gewijde schrijver, onthult die ware situatie, -- 'apokalupsis'!

Vele huidig mensen weigeren "die sprookjes omtrent de hel" ernstig op te nemen, o.m. in naam van 'demythologizering' (alsof die ontmythizering de waarheid zonder meer vertegenwoordigde). Toch zijn de Bijbelteksten formeel! Wat de schrift - althans in de streng pejoratieve betekenis 'wereld' (*1 Joh. 2:16/17*) noemt, is het voorportaal

van de kerker. Wie in die wereld binnentreedt, o.g.v. “de bevrijding uit de banden - taboes - van de tien geboden - treedt ipso facto in de kerker binnen.

Het Paasmysterie.

E. *Mercenier, La prière, II (Les fêtes*), 260, luidt als volgt: “De grote Mozes beschreef vooraf de huidige dag (paaszondag) wanneer hij zei: “En God zegende de zevende dag” (*Gen. 2:1/ 4a; -- Exod. 31: 12vv.; -- Exod. 20:11; 31:17*).

Inderdaad: deze dag is de gezegende ‘sabbat’, -- de rustdag in de loop van dewelke de enige zoon van god van al zijn werken uitrustte door, in zijn vlees, de sabbat, voorzien in het bestel van zijn dood te vieren, -- de rustdag gedurende dewelke hij terugkeerde in wat hij (voor zijn vleeswording) was.

Door zijn verrijzenis stond hij ons het eeuwige leven - *Dan. 12:2/4* - toe. Hij is immers de enige ‘goede’ (gewetensvolle) en menslievende”.

M.a.w.: het beginsel “similia similibus” getrouw maar in omgekeerde zin stierf Jezus, gedragen door de levenskracht van de Vader die hem zond en van de Geest die hij, met de Vader zendt, de door de zonde - versta: het gewetenloze leven - veroorzaakte dood-in-de-kerker (het gelijke (model) door middel van het gelijke (origineel)).

Maar in omgekeerde zin: hij verrees ten eeuwigen leven en niet ten eeuwigen griezel! Dat is de verrassende wending - de omslag in het tegendeel - althans voor wie in hem als de gezondene vanwege de vader wil geloven.

Door immers in Maria’s schoot te incarneren treedt Jezus in de keten der afstamming (‘tôledôt’ (*Gen. 2: 4a: afstamming*)) sinds de gevallen Adam en Eva. Maar zo dat de ommekeer mogelijk wordt.

AT20

Opm.-- De Hebreeuwse term voor ‘afstamming en afstammingsgeschiedenis)’ - tôledôt – betekent: **a.** afstamming, **b.** voorouder- of stamboomgeschiedenis.

In *Gen. 2:4a* wordt de term - zoals in vele mythen - verbreed tot de ‘afstammingsgeschiedenis’ van “de hemel en de aarde” (een oerkoppel dat in menige mythe voorkomt), “voor zover zij (door Jahweh) geschapen werden” (wat dan typisch Bijbels correctief is).

God immers schept, -- niet zoals een maker van een pan, buiten zich een voorwerp 'schept', maar "uit zichzelf" (al was het maar doordat God in den beginne alleen bestaat en buiten hem niets bestaat). In die zin is "hemel en aarde" uit hem ontstaan, door een vrije scheppingsact, en is er sprake van een 'ontstaansgeschiedenis', vergelijkbaar met de afstammingsgeschiedenissen in niet-Bijbelse mythen.

Welnu, Jezus, door uit Maria "af te stammen" - biologisch ditmaal - wordt een historisch omlijnbaar onderdeel - een schakel - in de eindeloos - in de eeuwen der eeuwen - durende wordings- en scheppingsgeschiedenis van de kosmos en de mensheid. Maar op zijn herscheppende wijze: hij incasseert de dood, uitwerksel van de zonde, versta: van de gewetenloosheid, maar overleeft die dood schitterend. Dankzij zijn van zijn Vader afkomstige en met de Geest gedeelde levenskracht ('dynamis', lat.: virtus).

Terloops is er van afstammingsgeschiedenis van Noë (*Gen. 6:9*), -- van Isaäk, de zoon van Abraham (*Gen. 25:19*), -- van Jakob (*Gen. 37:2*) sprake. Dermate dacht de gewijde schrijver "in termen van tôledôt"!

Jezus' menswording, vleeswording, moet beslist in die termen herdacht worden. De Bijbel onthult de ware afstammingsgeschiedenis) én van "hemel en aarde" én van het mensdom (èn van de onzichtbare geesten)".

In die afstammingshistorie zit de zonde, van in den beginne bijna, verweven met haar nasleep, alle mogelijke 'fysische' en 'morele' kwalen, -- alle in de grond op de kerker uitlopend. In die zin, heel nauwkeurig, is de kerker vooropstelling van jezus' 'verschijnen' (zijn theofanie). Met de werken, wonderwerken, die van zijn typische heerlijkheid getuigen. Die steevast op de eindtijd vooruitlopen (object, stricto sensu, van iedere Apocalyps of eindtijdonthulling).

AT21

De sleutelrol van Maria, de maagd.

E. Mercenier, La prière, 11, 260 (Thetokion).

"Een lied Maria, de maagd, ter ere! Zij is alomvattende heerlijkheid: dochter van mensen en moeder van de Heer. De poort van de hemel! Door de onzichtbare geesten wordt zij bezongen en van de gelovigen is zij het pronkstuk.

Immers zij verscheen als een hemel, als de tempel van de godheid. De kloof van de haat haalde zij neer en bracht de vrede in de plaats. Zij opende het vorstelijk verblijf van de koning (Jezus).

In haar beschikken wij over het anker van het geloof: dankzij haar, immers, hebben wij de Heer - hij werd uit haar geboren - als bondgenoot. Koestert dus vertrouwen, koestert toch vertrouwen, volk van God, want de Heer zal met uw tegenstanders afrekenen als almachtige".

Opm. -- ***De term "poort van de hemel***"

Dit verstaat men pas ten volle tegen de achtergrond van de vooropstelling van haar moederschap: de poorten van de kerker! 'Hemel' betekent, hier, Gods mysterieus, transcendent leven dat, via haar moederschap ('tôledôt'), verweven geraakt in de wordingsgeschiedenis van mensheid en scheppingsgeheel, kosmos.

"Hij werd, immers, uit haar geboren" zegt de tekst der byzantijnse liturgie terecht. Dit is: hij schakelde zich in de 'tôledôt' van kosmos en mensheid in.

Daarin - herinneren wij het ons van zo-even - is het bestel van Jezus' dood; een alomvattende wending ten goede, een "happy end". Althans voor wie in geloof klaar zien! In de helderziendheid van het geloof, die de onthullende waarde van Maria en haar maagdelijk moederschap 'ziet'.

Daarmee is de aanvang van onze uiteenzetting over 'geheim' ('mysterie') en '(heils)bestel' ('heilseconomie') ingezet!

Mysterie als "voldoende reden" van Gods of andermans ingreep.

'Mysterie' heeft meer dan één betekenis. *K. Kirchhoff, Osterjubel, II (Pentekostarion*), 158.

"Wenen moet ik en klagen telkens wanneer ik aan de dood denk, -- wanneer ik de schoonheid die gij ons, naar goddelijk toonbeeld scheppend, toebedeeld hebt, in de graven zie liggen: vormloos, roemloos, sierloos"!

Wat voor 'mysterie' voltrok zich aan ons? Hoe kwam het dat wij aan sterven overgeleverd werden, dat wij met de dood getrouwd zijn? In alle waarheid: doordat God het (als straf) oplegde (zoals in de schrift geschreven staat),

God, echter, die de gestorvenen de bevrijding uit hun/haar lot ter beschikking stelt". –

AT22

"h Het gelijklopen van "voltrekken van een mysterie" en van oe kwam het dat" toont duidelijk aan dat 'mysterie' en 'verklaring' (vanuit geheimzinnige factoren) samenvallen.

'Mysterie' is dan ook "geheimzinnige vooropstelling" (die pas via onthulling, apokalupsis, kenbaar wordt). Om zo'n factor ter verklaring van een fenomeen, een door iedereen of althans door aardse mensen vaststelbaar feit, op te sporen is het aangewezen - als men het zelf wil doen - over voldoende 'waarnemer/ waarneemster' (*Isaias 21: 6/ 10*), d.i. apocalyptisch of bloottrekkingsvermogen, in onze diepere ziel gesitueerd, te beschikken.

Zo niet moet men het van anderen leren (*Jer. 31: 29/34*, waar de twee onthullingsmethoden vermeld worden), -- Van 'onthullers' ('openbaarders').

Kort gezegd: 'mysterie' is "een geheimzinnig gebeuren", dat, indien voldoende gekend, iets verklaart, -- begrijpelijk maakt.

Een ander voorbeeldje.

K. Kirchhoff, id., 84. -- "De maagd, Maria, bracht een kind ter wereld. Toch kende zij niet het mysterie der moeders, -- toch is zij moeder en maagd tegelijk gebleven.

Haar ter ere zingen wij lofliederen, -- haar roepen wij het toe: "Gegroet, gij, moeder van God". -- "Het mysterie der moeders" hier, is duidelijk, het feit dat moederschap ontstaat uit geslachtsgemeenschap met een man.

In die term klinkt nog na

a. het geheimzinnige van het bevruchtingsgebeuren (voor al wie geen moderne biologie kent),

b. nog veel meer het respect voor zo'n in de grond als sacraal ervaren paringsact. Deze tweeledige keninhoud - het ongekende èn het eerbied afdwingende - is - terloops gezegd - in alle liturgische teksten waar 'mysterie' vermeld wordt, aanwezig.

"Apofatische theologie".

'Negatieve' (Lat.) of 'apofatische' (Gr.) theologie heeft als eerste object "het ongekende dat tot eerbied en huivering stemt".

Men denke aan wat Platon van Athene (-428/-347), die als een schaduw over de byzantijnse denkers hangt, zegt over de begeerte. Deze is als een hudra lernaia (de waterslang van Lerna), een veelkoppig monster! De begeerte laat zich nooit uitroeien en toont nooit haar ware gelaat!

Voor elke kop die men afhakt, komen er twee in de plaats! Geleerder: de begeerte is 'polymorf'. Zij is een 'mysterie', iets dat door zijn geheimzinnigheid veelduidig, poly - interpretabel, is.

AT23

De 'mystische' vergoddelijking.

De term 'mustikos', mystisch, komt met de regelmaat van een klok terug. Hij betekent 'geheimzinnig' of "wat niet zo onmiddellijk duidelijk of duidbaar is".

Zo in het volgende kathisma (*K. Kirchhoff, Osterj., 11, 80*): "De oereeuwige en aanvang-loze God, nadat hij de natuur der mensen die hij aannam, mystisch vergoddelijkt had, voer heden ten hemel op (…)".

Of (*E. Mercenier, La prière, II*, 274) nog: "De vrouwen met de zalven, door goddelijke wijsheid geleid, sporen u op: vóór u die zij, in de mening dat gij dood waart, met de tranen in de ogen zochten, vielen zij vol blijdschap neer, -- de levende God aanbiddend. Van dit mystische Pasen, Christus, brachten zij uw leerlingen de blijde boodschap".

In beide teksten komt de term 'mystisch' voor: het verlossingswerk als geheel behelst een 'mystische' vergoddelijking van het mensdom; Pasen, de ommekeer, is een 'mystisch' Pasen, -- het hartstuk van het verlossingswerk. De meest voor de hand liggende vertaling luidt 'geheimzinnig', 'verborgen', "aan het aardse, ja, aan ieder geschapen verstand ontsnappend".

M.a.w. is 'apofatisch' het woord voor de benadering of methode, 'mystisch' is het woord voor het object van apofatische theologie, die het geheimzinnige onthult, bloottrekt.

De 'mystische' aanduiding en/ of beschrijving.

a. Mercenier, o.c., 252. -- "De grote Mozes duidde mystisch de huidige dag - paaszaterdag - aan wanneer hij zei: "En God zegende de zevende dag". (…).

b. Mercenier, o.c., 260. -- “De grote Mozes beschreef tevoren de huidige dag - paaszondag - wanneer hij zei: “En God zegende de zevende dag”. (…)

Blijkbaar is Mozes’ tekst ‘mystisch’ in de mate dat hij “op verhulde wijze” iets betekent, aanduidt.

De paradox.

Men kan in dit geval van “verhullend onthullen” gewagen:

1. Mozes - de gewijde schrijver van de oudtestamentische tekst - onthult want hij spreekt een taal omtrent iets;

2. hij verhult want hij spreekt zo dat men moet opsporen wat juist hij bedoelt.

Zo is overigens het hele optreden van God, in oud en nieuw testament. Denken wij aan *Matth. 13 (Mark. 4:1/2; Luk. 8:4*). Jezus spreekt een taal maar het is een parabeltaal die onthult maar op verhulde wijze. Wat Matth. *13:10/17*, in het spoor van Isaias *6:9/10* (aangehaald), duidelijk zegt.

AT24

Net zoals zeer uitdrukkelijk *Joh. 9:39/41* (naar aanleiding van het ‘zien’ in geloof, van de blindgeborene) aanknoopt aan de profeet Isaias, zo ook *Mattheus 13:13/15*.

“(…) Omdat het u gegeven is “ta mustèria tès basileias”, de geheimen van het koninkrijk (van God), te kennen, terwijl het hun niet gegeven is. Want al wie heeft, hem/haar zal nog meer toegeworpen worden; al wie niet heeft, hem/haar zal wat hij/zij heeft, ontnomen worden”.

Terloops: dit is het zgn. Mattheüseffect! -- “Dat is de reden waarom ik voor hen in parabels (gelijkenissen) spreek omdat zij, terwijl zij ‘zien’, niet ‘zien’ en, terwijl zij ‘horen’, niet ‘horen’ en vatten. Op die wijze gaat de profetie van Isaias in vervulling: “Met het gehoor zult gij horen en niet vatten en, terwijl gij toekijkt, zult gij zien en niet inzien. Want het hart - het duidingsvermogen - van dit volk is afgehard (‘toegevet’)”.

Met de jaren en de tijdvakken - de ‘eeuwen’ - (*aldus Daniël 12:4*) zullen velen afdwalen her en der; meteen groeit de ‘ongerechtigheid’ (de gewetenloosheid). Wanneer Jezus op aarde ‘verschijnt’, is die afdwaling - en - gewetenloosheid al verder gevorderd dan ten tijde van Daniël.

Gevolg is het mattheüseffect: vrijwillig, ja, schaamteloos-cynisch zijn velen 'afgedwaald' en 'gewetenloos' geworden! Wanneer zij geconfronteerd worden met Jezus' 'mystisch' optreden, lopen zij erin: zij menen hem en zijn 'heerlijkheid' (zijn werken) juist te kunnen duiden (zij denken dat zij 'zien'), terwijl zij - tragisch aan misduiding toe zijn.

Terwijl "degenen die zijn als onmondige kinderen," (*Matth. 11: 25*), juist duiden en tot geloof komen, -- daar waar zij door de "wijzen en verstandigen" - de deskundige opperlaag bij de joden - als door Jezus misleiden afgedaan worden. Op die achtergrond moet de term 'mystisch' geduid en vertaald worden.

"Het mysterie van uw economie (heilsbestel)".

Wij beginnen de taal van de Bijbel en meteen van de byzantijnse liturgie te kennen. Staan wij nu stil bij het koppelbegrip 'bestel' (bikonomia').

E. Mercenier, La prière, 11, 58. -- Wij zijn "De zaterdag van Lazarus".

"Heer, ik heb het mysterie van uw heilseconomie begrepen. Ik heb over uw werken - denk aan de verrijzenis van Lazarus - nagedacht. Uw godheid heb ik dan ook de heerlijkheid toegekend die zij verdient".

AT25

"Ofschoon gij iedere hulpverlening kondt missen - maar volgens het niet uitzegbare door uzelf gewilde bestel ('oikonomia') - hebt gij gebeden met het oog op het doen verrijzen van Lazarus die al vier dagen in het graf lag, almachtige. (…). Uw stem, redder, heeft de gehele macht van de dood met de grond gelijkgemaakt en de grondslagen van de kerker dankzij haar goddelijke kracht de vernieling in gejaagd.

Een lied t.e.v. de maagd, Maria! Na een kind gebaard te hebben bleef zij maagd en bracht zij Christus, de god die de wereld van zijn afdwalingen bevrijd heeft, ter wereld". -- Ziedaar, in een context, de term 'bestel': Jezus, o.g.v. de "unio hypostatica", de eenheid in éénzelfde persoon van twee naturen, de goddelijke natuur en de menselijke natuur, was degene tot wie het hele bewuste heelal bidt én degene die, zoals de gewoonste mens - in - nood, bidt tot zijn hemelse Vader. Degene, m.a.w., die even 'eeuwig' is als de vader en de Geest, bidt als 'vleesgewordene' een gebed "voor een belangrijk werk" (zoals onze oude catechismus zei).

Dit paradox - én almachtig god én a.h.w. machteloos mens - is de inhoud van Jezus' bestel, voor zover deze term op zijn twee naturen in éénzelfde persoon slaat.

Goddelijke wijsheid (Logos).

De sapiëntiële of ook 'sofiologische' boeken en teksten - de wijsheidsteksten - draaien rond dit bestel. -- Die goddelijke heelalwijsheid of Logos die Christus is, toont zich in het één-persoonlijke tweenaturenbestel: "Iemand onder u zal mij door verraad uitleveren, nadat hij mij deze nacht aan de Hebreeën verkocht heeft! (…).

Om onzentwil hebt gij u vernederd, -- gij die alles bezit: gij stond van tafel op, nam linnen en hebt u omgord. Gij hebt, het hoofd gebogen, de voeten van uw leerlingen alsook die van de verrader (Judas) gewassen! Wie zou - bij het zien van de onbegrijpelijk hoge voornaamheid van uw niet uitzegbare wijsheid - niet met verwondering geslagen zijn?

Jezus, gij zijt de schepper van al wat bestaat èn gij waagt u te midden van "de modder"! Gij hebt de voeten van de verrader gewassen en ze met het linnen afgedroogd!".

Hij die alles bezit en 'rijk' is, ontdoet zich van zijn heerlijkheid en buigt het hoofd om zelfs de voeten van degene die hem aan het verraden is - afgedwaald (Daniël) en gewetenloos beseft hij niet wàt juist hij aan het doen is - te wassen en af te drogen!

AT26

Men ziet het: 'paradox' is één der kenmerken van het gedrag der goddelijke heelalwijsheid (Logos)! Inderdaad: "Door in de wijsheid - vanaf heelalbegin verhuld - in te wijden Christus, onze redder, hebt gij ze aan al uw apostelen - de verrader Judas inbegrepen - onthuld in de loop van een laatste avondmaal. Dat de god in zich dragende - theofo.roi - apostelen aan de latere kerk doorgaven". (*E. Mercenier, La prière, II, 136* (Grote donderdag".

De nieuwtestamentische wijsheid beseft het ware bestel dat aan het werk is - God die god blijft maar 'vlees' wordt om het 'vlees' te vergoddelijken - en dringt nadenkend door tot het mysterie of 'geheim' dat onthuld wordt.

Deze drie begrippen - samen met apocalyptische of apofatische theologie - vormen één logisch samenhangend geheel. -- Dat wij in de volgende bladzijden aan de hand van de liturgische teksten zullen verder toelichten.

1. -- *E. Mercenier, La pr., II, 47.*

"Wie vernam ooit het bericht dat een dode die reeds een walgelijke geur afgaf, uit de doden opgewekt werd? Elias (*1 Kon. 17:17/24* (De zoon van de weduwe)) bewerkte

een verrijzenis alsook Elizeüs (*2 Kon. 4: 8/37* (De zoon van de Sjoenemse) maar niet van een begravene, -- niet van iemand die al vier dagen dood was".

"Wij bezingen, Heer, uw macht. Wij bezingen uw lijden, Christus. Dankzij uw macht bewerkt gij wonderen, -- als iemand die barmhartig is. Uw lijden hebt gij doorstaan, -- volgens het goddelijke bestel als mens, Gij zijt "God-en-mens". De waarheid van deze naam bevestigt gij door uw werken.

Ofschoon Logos, heelalwijsheid, hebt gij u in een lichaam naar Lazarus' graf begeven en als god de reeds vier dagen begravene doen verrijzen". - Hier tasten wij het dynamistisch of machtsaspect!

'Dunamist (lat.: virtus), macht - dankzij - levenskracht is bij uitstek eigenschap van Jezus als Logos, heelalwijsheid. Lijden is bij uitstek eigenschap van armzalig menszijn - 'vlees' om het in Bijbelse taal te zeggen. - Doch het paradoxale is dat juist in die lijdende mensheid de goddelijke, alles overschrijdende levenskracht haar macht toont, - onthult. Zoals wij hier boven - Ap. th. 12 - zagen.

Elias en Elizeüs bereidden wel de weg. Maar zij waren maar een schaduw, -- vergeleken met de nieuwtestamentische levenskracht van Jezus!

AT27

2. -- E. Mercenier, La prière., 11, 43s..

De eerste ode van het kanon van Andreas Van Kreta, op Lazaruszaterdag, heeft het over het feit dat de stem van de Heer Jezus het rijk van de hel vernielde, dankzij "het woord van zijn macht" (o.c., 42). Wat het voorspel was van Jezus' eigen verrijzenis en van de onze mettertijd.

"Zingen wij allen een overwinningslied ter ere van de god die "met zijn machtige arm" (***opm.:*** dankzij zijn levenskracht) bewonderingswaardige machtsdaden verricht heeft en Israël gered heeft (uit de greep der Egyptenaren). Want hij heeft zich "met heerlijkheid bekleed" (***opm.:*** hij heeft zich als heerlijkheid doen glanzen).

Gij hebt Lazarus doen verrijzen die al vier dagen gestorven was, mijn redder, door hem, "met uw machtige arm" aan het bederf te onttrekken. Meteen hebt gij uw kracht onthuld want machtvol zijt gij!

Tot Lazarus hebt gij u gericht en hem onmiddellijk uit het graf doen opstaan. Doch in de diepte (A.th. 18) hief de hel een smartelijk klaaglied aan en - zuchtend - sidderde zij, redder, voor uw macht.

Geweend hebt gij, Heer, om Lazarus, -- meteen uw lichamelijk bestaan tonend volgens uw bestel, -- om te onthullen dat gij, God naar natuur, u tot mens hebt gemaakt, aan ons gelijk naar natuur. (...).

In overeenstemming met uw menselijke natuur hebt gij, Heer, gevraagd: "Waar is Lazarus begraven?". Zodoende hebt gij voor allen, redder, het ware aanzijn van uw bestel omtrent ons onthuld.

De poorten van de hel hebt gij verbrijzeld wanneer gij Lazarus hebt toegeroepen. De macht van de vijand hebt gij op haar grondvesten doen schokken. Het schrikken en beven voor u hebt gij de hel bijgebracht, -- zelfs nog voordat gij, enige redder, aan het kruis verheven werdt.

Als god zijt gij op Lazarus toegegaan die in de hel gevangengehouden werd, Heer, en hebt zijn boeien uiteengerukt. Want voor uw bevelen, machtige, wijkt alles.

Verheerlijken wij de Vader, de Zoon en de Geest, -- Drie-heid, ondeelbaar in de natuureenheid. Met de engelen bezingen wij de H. Drie-eenheid als de enige ongeschapen God".

Na al het vorige is deze ode overduidelijk:

a. vooropstelling van het goddelijke machtsvertoon is de tragische situatie van de kosmos en de mensheid "in de diepten der hel";

b. juist daarin komt de 'heerlijkheid', -- de vorstelijke levenskracht - in - macht van Jezus, de mensgewordene, tot uiting.

AT28

3. -- *E. Mercenier, La pr., II, 71s.*

De kleine vespers van palmenzondag. -- De messiaanse intocht - Epifanie - van Jezus (*Matth. 21: 1/17 Joh. 12.:12*) wordt -- als eeuwig tegenwoordig -- gevierd. -- "Christus, van schuldeloze kinderen (*Ps. 8:3; Matth. 21:16*; -- vooral *Matth. 11:25*) hebt gij het overwinningslied aanvaard wanneer gij uw intocht hield op de rug van een ezelsjong, -- uw lijden tegemoet, -- gij die in het 'trisagion', het driemaal heilig, der engelen gevierd wordt.

Kijk! Uw vorst, Sion, komt als zachtzinnig redder op de rug van een ezelsjong (*Isaias 62: 11*; -- vooral *Zak. 9:9*; -- *1 Kon. 1:38; Joh. 12:15*), -- op zoek naar zijn tegenstanders om met kracht toe te slaan. -- Wees blij en jubel het uit in deze viering met palmen".

Men ziet het: de oordeelsschifting - voor de onmondige kinderen is Jezus "zachtzinnig redder", voor de tegenstanders is hij "hard toeslaand" - gaat door! Het bestel - twee naturen in één persoon - komt door: enerzijds is Jezus de door de hoogste engelen gevierde en, tegelijk, is hij anderzijds de op een ezelsjong gezeten mens.

Men lette erop: 'kinderen' betekent **a.** pretentielozen, **b.** die gewetensvol leven, **c.** met het oog op het laatste oordeel "op de jongste dag". Wat *Matth. 11:25* onderstreept.

"Ik zegen u, Vader, Heer van hemel en aarde, omdat gij "die dingen" (de mysteriën van het Godsrijk, d.i. van Gods optreden) verborgen hebt voor "wijzen en verstandigen" (de intelligentsia) en ze onthuld hebt aan "de heel kleinen". Deze heel kleinen zijn het van wie hij het palmenwuiven aanvaardt! De oordeelsschifting! Het mattheüseffect!

De tekst onmiddellijk daarop bevestigt wat wij zeggen: "Wuiven wij, in eendracht, gelovigen, met de palmen van onze deugden (ons gewetensvol gedrag). Op onze beurt, als de 'kleinen', bieden wij ze Christus aan. Laat de zeilen van onze goede werken (ons gewetensvol gedrag) wapperen en onthalen wij hem op mystische wijze".

De liturgie is inderdaad de 'mystische' (verborgen-mysterieuze) tegenwoordig-stelling van de historische Jezus bij zijn intocht in Sion.

De tekst, wat verder, besluit: "Ik bezing in diepe eerbied voor uw huiveringwekkend bestel; ik zing het 'hosanna' (*Ps. 118 (117): 25v.*: "Schenk het heil") want gij komt om mij te redden, gezegende Heer".

Met de kerker als vooropstel toont Jezus zich om de oordeelsschifting door te voeren.

AT29

4. -- *K. Kirchhoff, Osterjubel, 11, 19.*

De tekst komt uit de liturgie van de Zondag van de blindgeborene. -- *Joh. 9:1/41*.-- Hij wordt, om zijn geloof in Jezus als genezer door God geleid, ja, vanwege God gezonden, uit de gemeenschap gestoten.

"Jezus vernam dat zij hem hadden uitgestoten, ontmoette hem en zei "Gelooft gij in "de mensenzoon". (*Dan. 7:9/14*) ? Hij: "En wie is dat, Heer, zo dat ik in hem kan geloven?". Jezus "Gij ziet hem: degene die tot u spreekt, -- hij is het". Hij daarop: "Ik geloof, Heer". Hij wierp zich voor Jezus neer.

Jezus daarop: "Met het oog op een schifting ben ik in deze wereld (*1 Joh. 2:16/17*) gekomen: opdat degenen die niet zien, zien en degenen die zien, blind worden". (…). Weerom: de oordeelsschifting!

Luisteren wij heel even naar de byzantijnse tekst: "Een blindgeborene die zich tot u richtte, hebt gij indertijd - als heel en al erbarmende god - genezen, -- hem die uw heilsbestel prees en uw bewondering afdwingende werken".

Men ziet het: het bestel van Jezus' optreden omvat **a**. zijn twee naturen in één persoon, **b**. zich uitend in zijn bewondering afdwingende werken, -- zijn 'wonderwerken', -- tekens van zijn alles overschrijdende heerlijkheid. De heilsdaden - de kleine (zijn mirakels, -- genezingen en uitdrijvingen) en de grote (zijn kruispasen en zijn verrijzenispasen) - zijn een onafscheidbaar onderdeel van het heilsbestel.

5. -- *K. Kirchhoff, Osterjubel, 11, 88.*

Hemelvaartdag. -- "Nadat gij, Heer, het heilsbestel voor ons had uitgewerkt, -- het aardse met het hemelse één gemaakt, voert gij, Christus, -- gij, onze God, in heerlijkheid ten hemel. Doch gij hebt u volstrekt niet van ons verwijderd: gij zijt ongescheiden gebleven! Degenen die u liefhebben, roept gij toe: "Ik ben mèt u en niemand is tegen u".

Hier wordt de term 'bestel' beperkt tot al wat voor de Hemelvaart plaatsgreep. Wat een deel noemen is voor het geheel (metonymisch taalgebruik). Wel is er de reden voor: Jezus' Pasen was de omslag in het tegendeel! Van de kerker naar de goddelijke heerlijkheid der verrijzenis ten eeuwigen leven (*Dan. 12:2/4*). Het 'deel' dat met het bestel vereenzelvigd wordt, is inderdaad het beslissende gedeelte dat voor het geheel kan staan. Pasen is, liturgisch, dan ook het kernfeest van het hele jaar.

AT30

6. -- *K. Kirchhoff, Osterj., 11, 186.*

Pinksterzondag. -- “Daar hij het doel bereikt had, schenkt de ware Logos (heelalwijsheid) de volheid van de vrede van het hart. Want, aangezien hij het werk volbracht had, maakte Christus zijn vrienden blij door, zoals hij beloofd had, te midden van een geweldig waaien in vuurtongen de geest uit te delen”.

Vergelijken wij met de vorige tekst, dan zien wij een opvallende analogie: “nadat gij het heilsbestel hadt uitgewerkt” en “aangezien hij het werk volbracht had”! Het heilsbestel - de programmatie die het heil van Godswege regelt - wordt door het werk, het heilswerk of verlossingswerk uitgewerkt.

Daarbij blijkt dat de gave van de geest op Pinksteren als resultaat van “het werk” opgevat wordt. Men kan echter ook staande houden dat Pinksteren “het zegel” (de bezegeling) of afwerking van het heilswerk van Jezus is. Kwestie van verwoorden.

O.c., 217. -- Dinsdag der pinksterweek. -- “Heden wordt uw Geest, de almachtige die uw wezensgelijke is, vanwege de Vader in vuurtongen naar de aarde gezonden. Over ieder der aanwezigen gespreid rustte hij uw apostelen uit met het oog op de verkondiging van uw grote daden. -- Daarom prijzen wij uw reddend heilsbestel, Jezus, de almachtige, de redder onzer zielen. -- Hier lijkt de term ‘heilseconomie’ het pinkstergebeuren te omvatten.

De samenvatting.

Laat ons dit eerste onderdeel samenvatten. -- *K.Kirchhoff, Osterj., II, 78.* -- Hemelvaartdag. -- “Zoals gij zelf beslist hebt, werdt gij ter wereld gebracht. Zoals gij zelf beslist hebt, zijt gij op aarde ‘verschenen’. Gij hebt “in het vlees” (als armzalig mens) geleden. Nadat gij de dood vertrappeld hebt, zijt gij uit de doden verrezen. Gij zijt ten hemel gevaren in heerlijkheid als degene die het heelal ‘vervult’ (met uw levenskracht doordringt). Gij zondt ons de goddelijke geest opdat wij uw godheid in lofliederen bezingen en prijzen”.

Ziedaar het ‘credo’! Zoals reeds het nieuwe testament het op tijd verwoordt. Dat is de inhoud van het werk voorzien in Gods heilsbestel.

Tot daar wat betreft de betekenis van de term ‘heilsbestel’.

De liturgie behelst in feite een gebeden theologie en Bijbelsduiding. I.p.v. ‘kritisch’ of ‘rationeel’ te redeneren bidt de liturg! Zo en pas zo - aldus het nieuwe testament - begrijpt men Gods boodschap.

AT31

7. Het mysterie.

Wij weten nu al zo ongeveer wat 'mysterie' betekent. Doch laat ons, biddend, dieper op dit mysterie ingaan.

1. -- Het oude testament en het mysterie.

E. Mercenier, La pr., 11, 97. -- "Degene die verheerlijkt werd op de heilige berg (Sinaï) en in de vuurvlam van het braambos voor Mozes het mysterie der maagd, Maria, onthulde, de Heer, -- bezingen wij hem en verheffen wij hem in alle eeuwen".

Uit andere teksten blijkt dat, zoals de braamstruik niet verbrandde, zo ook de maagd Maria "niet verbrandde" (maagd bleef). Daarvandaan de analogie (gedeeltelijke gelijkenis) tussen beide 'mysteriën' of geheimzinnige gebeurtenissen. Het brandend braambos staat 'model' voor het origineel dat ermee aangeduid wordt, Maria's ter wereld brengen van "het vuur", de godheid, die ze ongeschonden liet.

Men komt dergelijke analogische redeneringen meermaals tegen: het oude testament wordt gezien als een geheel van gegevens dat, op 'mystische' (geheimzinnige) wijze, informatie verschaft omtrent het nieuwe testament. Onder meer in de vorm van zo' n analogie-redeneringen. Een oudtestamentisch 'mysterie' geldt als een licht dat geworpen wordt op een nieuwtestamentisch 'mysterie' -- op grond van een of andere gelijkenis.

2. -- De rots.

E. Mercenier, o.c., 82. -- "Het Israëlitische volk dronk uit de harde rots (*Numeri 20:1/13* (De wateren van Meriba), -- geopend op uw bevel dat ze deed water vloeien. Gij waart, Christus, deze rots en het leven. Op die rots werd de kerk gesticht die roept: "Hosanna! Gij die komt! Gij zijt gezegend!".

In *1 Kor. 10:4* zegt S. Paulus: "Al onze vaderen hebben hetzelfde geestelijke drinkwater gedronken. Inderdaad: zij dronken uit een geestelijke rots die hen begeleidde en die rots was Christus".

Volgens een rabbijnse overlevering volgde de rots die water afgaf, de Israëlieten. In Paulus' duiding is de vooraf bestaande Christus - de tweede persoon der H. Drie-eenheid - reeds aan het werk in die rots.

De historische Jezus is dezelfde mysterieuze rots waarop de kerkgemeenschap gevestigd werd (d.i. waaraan zij haar levenskracht ontleent).

M.a.w.: het oude testament onthult dezelfde Christus als het nieuwe testament.

AT32

3. -- Tastend zien in een verre toekomst.

E. Mercenier, La pr., II, 141. -- Grote of witte donderdag. -- "In een verre toekomst zag de profeet tastend uw huiveringwekkend mysterie, Christus, en hij voorspelde: "Uw machtige en sterke liefde hebt gij, medelijdende Vader, getoond, want in uw goedheid hebt gij, als zoenoffer, uw enige zoon in de wereld gezonden".

De context heeft het over het lijden waarop Jezus zich direct voorbereidt. Denkelijk verwijst de liturg naar *Isaias 42:1/9, 49:1/7, 50:4/11, 52:13/53:12* (de ebed-Jahwehliederen), waar de (lijdende) dienaar van Jahweh ter sprake komt. Inderdaad: *Matth. 12:15/21* bevestigt: de evangelist haalt *Isaias 42:1/4* aan, toegepast op Jezus als discrete figuur.

Het lijden - kruispasen - is een integrerend onderdeel van Jezus' mysterie. Het oude testament heeft dit tastend in een verre toekomst voorspeld.

E. Mercenier, La pr., 11, 96. -- "Als voorafbeelding van de meester, Jezus, werd Jozef in een waterput weggeborgen. Onderwijl wordt hij door zijn broeders verkocht. Jozef - hij verdient onze liederen - lijdt dit alles zo dat hij in waarheid Christus voorafbeeldt".

Gen. 30:22/24 (Jozef uit Rachel geboren); *Gen. 37:2/50:26* (De 'tôledôt', afstammings-geschiedenis, van Jozef).

Gen. 45:5/8 en vooral *50:20* drukken de structuur uit van Jozefs leven: "Het kwaad dat gij mij hebt willen aandoen' (zegt hij tot zijn broeders), -- Gods bestel (heilsplan) heeft het doen omslaan in een goed, -- met de bedoeling uit te werken wat heden werkelijkheid wordt: het leven van een talrijk volk redden".

Deze les inzake voorzienigheid, samen met het element "door naastbestaanden verkocht worden" is de gelijkenis die in, Jozef een voorafbeelding - een beeld - laat zien van Jezus.

Opm.: -- Het zoeken van dergelijke voorafbeeldingen, tastende voorspellingen e.d. is slechts één toepassing van *1 Petr.10/12*.

Daar zet de eerste paus uiteen dat de rol van de profeten - de oudtestamentische figuren - erin bestond het mysterie dat Christus is, aankondigend te onthullen (vooronthulling). De redding der zielen in een ver tijdperk dat zij vaag vermoedden, was hun hoofdbekommernis. Overigens: zij waren reeds door de geest van Christus geïnspireerd.

AT33

8. Het Drie-eenheidsmysterie.

1 Petr. 1:2 heeft het over "het vooraf weten van God de Vader, het (offer)bloed van Jezus -Christus, de heiliging van de Geest". –

Dat is een Trinitaire tekst. Er zijn er meer in het nieuwe testament. De Drie - eenheid" is de vooropstelling - bij - uitstek van al wat de Bijbel, nieuw en zelfs oudtestamentisch, onthult. -- Laat ons daar even op ingaan.

1. -- *Het serafijnse tris.hagion als voorafbeelding.*

K. Kirchhoff, Osterjubel, I, 163. -- "Toen Isaias in een voorafbeelding de weergaloze Heer - de in drie personen door de reine stemmen der serafijnen geprezene God - zag, kreeg hij als onmiddellijke opdracht de verkondiging van het drievoudig stralende wezen, de driezonnige eenheid".

Wennen wij eerst aan de vele - soms schijnbaar dichterlijke - termen waarmee de Grieks - oosterse theologen de H. Drie-eenheid aanduiden!

De tekst waarnaar verwezen wordt, is *Isaias 6: 1/13*. -- "(De goddelijke roeping van de profeet). -- In het sterfjaar (-740) van koning Ozias (Uzzia) zag ik de Heer zetelend op een grootse en uiterst verheven troon. Zijn mantelsleep vulde het heiligdom.

Serafijnen (serafs) 'brandenden' - hielden zich boven hem, elk met zes vleugels (…). Elkander riepen zij toe: "Heilig, heilig, heilig is Jahweh Sabaot (de Heer der legerscharen). Van zijn heerlijkheid is de aarde vol". (…)".

Verwezen zij naar *1 Sam. 1:3 (4:4*): de uitdrukking "Jahweh Sabaot" slaat wellicht op 'legers' van hetzij kosmische krachten (o.m. hemellichamen) hetzij 'engelen' (al of niet met die krachten verbonden; vgl. *Ps. 58 (57*) en *82 (81*), waar aardse rechters met bovenaardse entiteiten verbonden worden).

Weerom: het driemaal heilig (Grieks: tris.hagion of nog trisagion) wordt geduid vanuit het Drie-eenheidgeloof in het latere nieuwe testament, -- om reden van een gelijkenis: de godheid wordt in drie keren 'heilig' geheten. Waarin men een 'mysterieuze' (achterafse) aanduiding ziet van het Drie-eenheiddogma.

2.-- *Abraham en de drie engelen*

K. Kirchhoff, Ost., I, 164. -- "Abraham werd, - toen hij in de vreemde was, ertoe waardig geacht in een afbeelding de ene Heer in drie personen als gasten te onthalen, -- de Heer die boven ieder wezen uitgaat, -- in menselijke verschijningswijzen".

AT34

Dit knoopt aan bij *Gen. 18:1vv*. (De verschijning bij de eik van Mambre).

"Jahweh verscheen Abraham bij de eik van Mam(b)re (…). Hij sloeg de ogen op: ziedaar drie mannen die bij hem stonden!". -- Het werd Abraham (en Sara) maar geleidelijk duidelijk - apokalupsis - wie zij waren. Dat het Jahweh en twee 'engelen' waren, blijkt gaandeweg (*Gen. 18:14; 18:22, -19:1*).

Het tafereel is wereldberoemd dankzij de prachtige Drie-eenheidsicoon van Roebljev. -- Uitgaande van het feit dat de Drie-eenheid van het nieuwe testament in feite samenvalt met de God van het oude testament, kan men in de verschijning van Jahweh en zijn twee engelen een soort 'voorafbeelding' zien van de Drie-eenheid die zich pas laat kennen in het nieuwe verbond.

Ondertussen blijkt dat de byzantijnse liturgen de grondige eenheid van beide verbonden duidelijk vooropstellen.

3. -- *Het mysterie der Drie-eenheid.*

K. Kirchhoff, Ost., I, 163. -- Zondag Van de verlamde. -- "Gij hebt ons tot uw liefde betoverd, Gods overbarmhartige Logos (heelalwijsheid). Gij zijt uit liefde tot ons - zonder tot iets anders te worden - in "het vlees" (armzalig menszijn) verschenen en hebt ons ingewijd in het mysterie van de drievoudig stralende godheid. Daarom prijzen wij u".

E. Mercenier, La pr., 11, 80. Palmzondag. -- "Dankzij de H. Geest leeft iedere ziel. Dankzij de reiniging verheft zij zich. Haar adel verwerft zij dankzij de drievoudige eenheid (de Drie-eenheid) in een gewijd mysterie". Dit "gewijd mysterie" is blijkbaar Jezus' reddend optreden - Pasen en Pinksteren -, in de mysteriën - de tekens - der liturgie tegenwoordig gesteld.

Opm.:-- Het mysterie kan ook reeds de schepping zijn. -- *K. Kirchhoff, Ost., I, 163*. -- “Driezonnige eenheid, gij hebt de natuur der onzichtbare en zichtbare wezens uit het niets geschapen en degenen die u in geloof als de ene God prijzen, uit menigvuldige gevaren verlost. - Acht ze daarom uw heerlijkheid waardig”.

4. -- *Het oerkoppel “Jezus/ Maria”.*

Jezus is onafscheidbaar met zijn maagdelijke moeder, Maria, verbonden. Deze twee mensen, de ene de Godmens, de andere zijn moeder, dragen de onthulling van het Drie-eenheids-mysterie. Gaan wij even na.

AT35

K. Kirchhoff, Ost., I, 162. -- “Als van nature menslievende hebt gij de zijnswijze van de mensen aangenomen, Gods Logos (heelalwijsheid) en liet gij zodoende het drievoudige onbeperkt heersende licht van de enige godheid stralen. Daarbij hebt gij aan het heelal de reine maagd die u ter wereld bracht, als de geprezene getoond”.

Of nog (K. Kirchhoff, Ost., I, 163f.) “Als degene die Gods licht brengende reine bruidskamer geworden zijt, bezingen wij u, maagd Maria, liefdevol in lofliederen en prijzen u zalig. Want uit u werd Christus in twee naturen en wilsvermogens geboren, -- hij, de ene der Drie-eenheid, de heer der heerlijkheid”.

Opm.:-- Jezus wordt door de grote traditie als begaafd met twee wilsvermogens gedacht, -- zijn goddelijke wil en zijn wilsvermogen als mens. Weerom één der uitingen van de persoonseenheid in twee naturen (tot de menselijke en de goddelijke natuur behoort “kunnen willen”) in Christus, de basis van zijn reddende menswording.

Of nog (*K. Kirchhoff, Ost., I, 93*): “Gevallen was ooit onze natuur toen zij in waan verviel en in verderf afgleed, onbevlekte. Nu echter heeft hij die uit u een aards mens werd, God, de Logos (heelalwijsheid), op menslievende wijze onze natuur hersteld en ons in het mysterie van het drievoudige licht van de oereeuwige godheid ingewijd”.

Men lette erop: geen eigenmachtig denken of bewustzijn verruimen leidt in tot het Drie-eenheidsmysterie! Wel Gods initiatief die zich blootgeeft, -- zich onthult,-- ons inwijdt. Het gaat om een echte inwijding of ‘initatio’, waarin Jezus en Maria, elk op zijn wijze, een sleutelrol spelen. Daarvandaan de enorme verering van Jezus, als mensgeworden tweede persoon, en van Maria die steevast in alle liturgische akten vermeld wordt.

5. -- *Het trinitaire leven.*

Het mag geen louter dood geloof, een geloof zonder werken (Jakobus), blijven: zo leert ons *K. Kirchhoff, Ost. II, 114*.

"Vorm mij met vergoddelijkende stralen en toon mij onophoudelijk de wijze waarop ik uw driepersoonlijke godheid in de smaak val, zon van heerlijkheid, en maak mij het goddelijk rijk deelachtig".

Het rijk Gods, hoofdvooropstelling van oud en nieuw testament, komt in ons, die aan waan (onwerkelijkheid) en verderf prijsgegeven waren, van de grond dankzij voortdurende verlichting door de Drie-eenheid in onszelf.

AT36

De mens, 'beeld' van God.

K. Kirchhoff, 11, 159. -- "Geëerd hebt gij, redder, het maaksel van uw handen doordat gij, in de vorm van een lichaam, een 'beeld' (gelijkenis, weergave) van uw geestelijke bestaanswijze levend hebt uitgebeeld.

Aan uw geestelijke bestaanswijze hebt gij mij laten deelhebben doordat gij, dankzij uw vrije machtsvolkomenheid, mij aangesteld hebt tot heerser(es) over de aardse dingen, Logos (heelalwijsheid)".

De wijze waarop de mens een beeld van God is - op grond van schepping door God - toont de taak van die mens! Toont het domein waar hij voortdurend door God zelf gevormd en geleid moet worden. De aardse dingen, -- daar behoren wij mee om te gaan. Volgens de tien geboden (Sinaï-theofanie). de gedragscode van het heelal in samengevatte en volkse vorm.

Dit verwijst naar Gen. 1:26vv. -- "God zei: "Maken wij de mens als een beeld van ons, als een gelijkenis van ons. Dat de mensen heersen over de vissen in de zee, de vogels in het luchtruim, de tamme dieren, alle wilde dieren en al het gedierte dat over de grond kruipt". God schiep de mens als zijn beeld. Als beeld van God schiep hij hem. Als man en vrouw schiep hij hen. -- God zegende hen en zei: "Weest vruchtbaar. Wordt talrijk. Bevolkt de aarde en onderwerpt haar (…)".

De termen "beeld, gelijkenis" keren terug in *Gen. 5:3*: "Wanneer Adam honderd dertig jaar oud was, verwekte hij een zoon als een gelijkenis van hem, als een beeld van hem".

Doordat God de mens als een beeld en gelijkenis duidt, verheft de mens zich boven de dieren. Die eigenschap geeft Adam blijkbaar door aan zijn nakomelingen.

In de termen van de byzantijnse liturgie komt dit door het 'geestelijke' karakter van de mens dat hij aan Gods geestelijk wezen dankt, waarvan hij als model geldt.

Terloops: *Daniël 7: 9/28* zegt ons dat de 'mensenzoon' (waarmee Jezus zich vereenzelvigt) zich boven de dieren verheft. "Het Godsrijk gelijkt op een mens zoals de wereldrijken op dieren gelijken" (*A. Bertholet, Die Religion des alten Testaments, Tübingen*, 1932, 131).

Besluit. -- De mens als beeld, resp. gelijkenis van de godheid die heerst (het 'rijk' of vorstelijke machtsuitoefening van God), is blijkbaar een thema dat van het begin tot het einde van de Bijbel (van de heilsgeschiedenis) aanwezig is.

AT37

Opm. -- Noteren wij terloops dat de 'tôledôt' of afstammingsgeschiedenis - Ap. th. 20 - , behalve het geestesaspect dat de mens, als afstammeling van Adam en Eva, boven de dieren verheft, de eerste zonde omvat. (*Gen. 3:1/24*).

De zondeval behoort ook tot wat Adam en Eva aan gelijkenis en beeld "van Adam en Eva" doorgeven. "Jahweh God stuurde (de mens) de hof van Eden uit" (bande hem uit zijn intimiteit). Aldus *Gen. 3:23*. En *Job 9:29v*. zegt: "En indien ik kwaad begaan heb, waartoe zou het dienen dat ik mij moe maak? Dat ik mij met zeepkruid was? Dat ik mijn handen reinig met loogkruid?" Wat verder (*Job 14:3/4*): "Dit wezen (de mens zoals hij is) staart gij aan. Gij daagt het voor u: ten oordeel! Maar wie zal uit dat onreine (zondige) het reine halen? Niemand!".

Het Boek Job, in het spoor van *Genesis 3:23*, ziet de grondige zondigheid ('onreinheid') in (ofschoon het ze nog zeer onvolledig verwoordt - sterk ritueel - (denken wij aan *Leviticus 15* (De seksuele onreinheden). Toch is voor Boek Job de mens vanaf zijn ontvangenis en meteen zijn geboorte 'onrein', -- het voorspel van, een ethische of gewetensonreinheid, d.i. zondigheid, boosheid, gewetenloosheid.

Wat *Ps. 51(50: Miserere*) als volgt zegt: "Kijk: slecht wezen ben ik geboren, -- als zondig wezen heeft mijn moeder mij ontvangen" (v. 7).

Tot wanneer S. Paulus, *Rom. 5:12* het zgn. 'erfzondedogma' verwoordt: "Zoals door één enkel mens de zonde "in de wereld gekomen" is - en, door de zonde, de dood -

en zoals op die wijze de dood is doorgegeven aan alle mensen, aangezien allen gezondigd hebben (…)".

De dood heerste - aldus wat verder S. Paulus - sedert Adam (en Eva)! Men kan het niet duidelijker zeggen: de 'tôledôt' of afstammingsgeschiedenis behelst, behalve het element "geest van God" het element zonde (gewetenloos gedrag met alle gevolgen vandien). Beide 'elementen' worden via de afstammingsgeschiedenis doorgegeven. Daarvandaan de tweesnedigheid van de feitelijke mensen zoals wij het zijn :

a. beeld, gelijkenis van de (drie-ene) God,
b. karikatuur (scheefgetrokken beeld of gelijkenis) van dezelfde (drie-ene) God! Goed en kwaad in 'harmonie' (ineenvoeging).

"Kennis van goed-en-kwaad" (*Gen. 2:17*), -- zoals bij de godheden (*Gen. 3:5*: "Gij zult zijn als godheden die thuis zijn ('kennen') in goed-en-kwaad").

AT38

Dat dit inzicht - en wat voor een inzicht! - tot het ideeëngoed van de byzantijnse liturgie behoort, blijkt uit K. Kirchhoff, Ost., II, 158 (Allerzielen).

"Wenen moet ik en klagen als ik aan de dood denk en de schoonheid die gij ons - scheppend volgens goddelijk beeld toebedeeld hebt, in graven liggend aandachtig bekijk: vormloos, roemloos, sierloos. Wat voor wonder iets! Welk mysterie voltrok zich aan ons? Hoe kwam het zover dat wij aan sterven toe zijn -- dat wij met de dood getrouwd zijn? De waarheid (ter zake): God gebood het, zoals geschreven staat (*Gen. 3:19*), -- hij die echter ook zij die zijn heengegaan, lafenis schenkt".

Gen. 3:19 wordt hier vooropgesteld "In het zweet van uw aanschijn zult gij uw brood eten, totdat gij naar de grond terugkeert, -- aangezien gij eruit getrokken werd. Want 'leemaarde' zijt gij en tot 'leemaarde' zult gij terugkeren.".

De man (mens) noemde zijn vrouw 'Eva' omdat zij "de moeder van alle levenden" was". -- Ziedaar "het gebod" van Jahweh God inzake de ten dode opgeschreven gewetenloze situatie van de mens sedert de eerste zonde (behalve Jezus en Maria als 'onbevlekt', d.i. zonder erfzonde).

Wij zegden - *Ap. th. 18* - dat "de hel (onderwereld, kerker) als vooropstelling (op negatieve wijze, natuurlijk)" fungeert, wanneer men het mysterie of geheimzinnig

proces van het heilsbestel (Gods raadsbesluit) wil begrijpen vanuit wat het vooropstelt.

Luisteren wij dus naar *K. Kirchhoff, Ost., 11, 158*. -- “Sinds gij, Christus, uit de doden opgestaan zijt, oefent de dood geen macht meer uit over al wie in geloof gestorven zijn.

Daarom smeken wij met gespreide armen “Schenk lafenis aan uw dienaren/ dienaressen in uw paradijzen en “in de schoot van Abraham” (in het paradijselijk gezelschap van Abraham) aan hen/haar die - van Adam tot heden - rein (gewetensvol) u gediend hebben. (…). God, acht ze uw hemels rijk waardig”.

Men ziet het: de (drie-ene) God liet de mens aan zijn autonomie of eigenwilligheid over (*Ekklesiastikus 15:14* (“Hij heeft de mens aan zijn eigen beraad overgelaten”); *Galat. 6:7/8* (“Wat men zaait, dat zal men ook oogsten”)) maar het mysterie van zijn incarnatie in Jezus, via Maria, de maagdelijke moeder, is het tegenproces dat de mensheidsgeschiedenis (tôledôt) mede beheerst, -- van Adam en Eva tot heden.

AT39

Een toemaatje. -- Om ons dieper in te leven in wat de byzantijnse liturgie ons biedt inzake paradijsverhaal.

K. Kirchhoff, Ost., II, 160. -- “Gij hebt het heelal scheppend zijn glans gegeven. Als gemengd levend wezen hebt gij mij, de mens, tussen geringheid en grootheid gesitueerd. Daarom schenk de zielen van uw dienaren/ dienaressen lafenis”.

Ibid., 159. -- “Aanvang en bestaan schonk mij uw scheppend woord. Want, aangezien gij mij uit wat onzichtbaar en wat zichtbaar is, hebt willen samenstellen, hebt gij “uit aarde” mijn lichaam gevormd en hebt gij mij door uw “goddelijke en leven scheppende adem” een ziel gegeven. (…)”.

Dit knoopt aan bij *Gen. 2:4b/25* (Het paradijsverhaal). *Gen. 2:7*. -- “Toen boetseerde Jahweh God de mens met de ‘leemaarde’ van de grond. In de neus blies hij een levensadem en meteen werd de mens - ‘adam’ - een levend wezen”. -- De term “de mens” (‘adam’) wordt, met dit verhaal, de collectieve naam voor “wat mens is”. Toch loopt de betekenis ineen met de eerste man, Adam.

K. Kirchhoff, o.c., 159. -- “Gij hebt “mijn waardigheid” opgevat als te onderscheiden van het leven der andere schepselen. Daarom hebt gij in Eden een door een bonte overvloed van bomen glanzend gemaakte tuin geplant, -- vrij van treurnis en zorg.

Meteen hebt gij mij als een op engelen gelijkend mengwezen dat aan goddelijk leven deelheeft, op aarde geplaatst".

Dit knoopt aan bij *Gen. 2:8*. -- "Jahweh God plantte in Eden ('ergens') een tuin, in het oosten en hij plaatste er de mens in die hij geboetseerd had".

K. Kirchhoff, ibid., 162. -- "Leven scheppend van nature zijt gij alleen, -- gij de waarlijk ondoorgrondelijke zee van goedheid".

Ibid., 163. -- "De bron van leven zijt gij. De gevangenen bevrijdt gij, Heer, met uw goddelijke kracht".

M.a.w.: God, de drie-ene, is de enige volstrekte vooropstelling van "al wat leeft", de mens inbegrepen.

K. Kirchhoff, Ost., II, 160. -- "In den beginne hebt gij mij als burger en verzorger van het paradijs ingezet. Doch, toen ik uw gebod overtrad, hebt gij mij de verbanning ingestuurd".

Ibid., 163. -- "Naar aarde keerden wij terug daar wij Gods goddelijke gedragsregel met de voeten traden. Doch dankzij u, maagd, werden wij, terwijl wij de verwording van de dood afschudden, van aarde naar hemel verheven".

9. Het engelenmysterie.

Het begrip 'engel' - boodschapper, middelaar e.d. - is in de Bijbel zeer vroeg aanwezig. *Gen. 18:2* ("drie mannen"), *18:22* ("mannen"), *19:1* ("de twee engelen"), *19:15* ('engelen').

"Zij spreken, of zij worden aangesproken hetzij in het meervoud, "engelen", hetzij in het enkelvoud, 'engel', voor zover zij Gods vertegenwoordigers zijn. -- waarbij God niet zelf, rechtstreeks tussenkomt". (*La Bible de Jérusalem*, Paris, Cerf, 1978, 48, c).

Job 5:1 zegt: "Roep nu! Zal u antwoord geworden? Tot wie onder de 'heiligen' zult gij u richten?". 'Heiligen' is, hier, een andere naam voor 'engelen'.

Job 4:17/18. -- "Zelfs in zijn 'dienaars' stelt God geen vertrouwen. Zijn 'engelen' betrapt hij op afwijking". -- De term 'dienaars' staat hier voor 'engelen'. Het betoog is "a fortiori" : Gods engelen - zo 'dicht' bij God - zijn al aan afwijkingen onderhevig! Hoeveel te meer_stervelingen, mensen! Deze tekst leert ons over 'engelen' niet naïef

te zijn. Al wat niet God is, is feilbaar! Ook al is het 'hoger' of, zogezegd, "dichter bij God".

Job 1:6. -- "Op de dag waarop de 'godszonen' ("zonen van God") zich bij God aankondigden, kwam ook "de satan" met hen mee". De term 'godszonen' is blijkbaar identisch met 'engelen'.

Met deze schakering dat 'godszonen' misschien de nadruk legt op:
a. het feit dat zij hoger dan de mens zijn, in rangorde, en
b. het feit dat zij tot "de raad van God" behoren (en het heelal met God meebesturen).

Zie ook *Job 2:1*. -- "De satan" - zie ook *Zakar. 3:1/2* ("de satan" als degene die schuldgevoelens aanzet, -- als beschuldiger "voor God" optreedt) - is hier eerder een soortnaam ("een boze geest die beschuldigt"): de 'tegenstander' bij het oordeel van God beschuldigt!

Volgens schriftkenners is 'Satan' pas een eigennaam, aanduiding voor juist één persoon, in *Kron., b. 1, 21:1* ("Satan nam het tegen Israël op en zette David ertoe aan de Israëlieten te tellen"), -- waar deze "de woede van Jahweh" vertegenwoordigt.

Satan of satan (de ene of andere boze beschuldiger) is één type van 'engel', een 'onreine' of van God vervreemde engel, blijkbaar.

AT41

1 Kon. 22:19. -- "Ik heb Jahweh gezien, zetelend op zijn troon. Heel het 'leger' (= 'heir' of 'heer') van de hemel was, links en rechts van God, aanwezig".

De 'engelen' - "hemelse geesten" maken blijkbaar, weerom, Gods raad of hof uit. Dit is : zij zijn betrokken in het heersen met hem in het heelal.

Zie ook *Ps. 82 (81):1* ("de goddelijke raad"), waar de engelen 'godheden' geheten worden. Vergelijk met *Ps. 58 (57):2* ('godheden' of "goddelijke wezens"). Ook *Ps. 82(81):6*.

Waarbij blijkt dat de engelen afwijken in een zeer hoge graad! Zij treden, naast God, in zijn naam zelfs, op als 'rechters' (*Ps. 82 (81):2; Ps. 58 (57):2*) of 'vorsten' (*Ps. 82 (81): 7*), maar doen het niet goed, -- in die mate dat God dreigt met verdelging.

Zo gezien vervoegen zij “de velen die her en der zullen afwijken”, terwijl daarbij de ‘ongerechtigheid’ (gewetenloosheid) zal toenemen (*Daniël 12:4*).

A. Bertholet, Die Religion des alten Testaments, Tubingen, 1932, 130, e, voegt daaraan toe: “De in Ps. 82 en 58 aangesprokenen zijn de oude heidense godheden, -- in een omduiding vanuit het joodse monotheïsme (het geloof in één God)”.

Opm. -- Hierbij kan verwezen worden naar *O. Keel/Chr. Uehlinger, Gottinnen, Gotter und Gottessymbole (Neue Erkenntnis zur Religionsgeschichte Kanaans und Israels*), Freiburg i. Br., Herder, 1992, waarin blijkt dat in Israël de verering van de éne Jahweh begeleid werd door de verering, op kleinere schaal, van eigen godheden in gezin, clan, dorp, stad.

Zie ook *M.-Th. Wacker/ E. Zenger, Hrsg., Der eine Gott und die Göttin (Gottesvorstellungen des biblischen Israel im Horizont feministischer Theologie*), Freiburg i. Br., Herder, 1991, waarin gesproken wordt over het typisch vrouwelijke godsdienstbesef en de ‘moedergodin’.

Dan. 10:13vv. -- “De ‘vorst’ van het Perzische rijk weerstond mij gedurende eenentwintig dagen. Maar Michaël, één der “eerste vorsten”, kwam mij te hulp”.

Dan. 10:20. -- “Ik moet opnieuw de strijd met de vorst van Perzië aanbinden. Wanneer dit werk af is, dan komt de vorst van Yavan (Ionië, Griekenland)”.

Lezen wij *Matth. 4:8/9* (Jezus’ bekoring).-- “Opnieuw nam de duivel Jezus mee op een zeer hoge berg, -- toont hem alle rijken van de wereld met hun heerlijkheid en zegt “Dit alles zal ik u geven, indien (…)”.

De ‘vorsten’, resp. “eerste vorsten” spelen blijkbaar soms een zeer hoge rol. Satan is daarbij de eerste en machtigste, aangezien hij “alle rijken” van deze wereld beheerst. –

AT42

Inderdaad: *Joh. 12:31* zegt dat “de vorst van deze wereld” - Satan is blijkbaar bedoeld - door het oordeel van God zal buitengeworpen worden, -- oordeel dat bestaat in Jezus’ dood (kruispasen) en verheerlijking (verrijzenispasen).

Dan. 12:1. -- “In die tijd (*opm.:* een tijd waarin God zijn heerlijkheid onthult op merkwaardige wijze) zal Michaël, de grote vorst, die de kinderen van uw volk

bijhoudt, opstaan (om te beschermen). Het zal een tijd van angst zijn, -- zoals er nog geen geweest is sedert het bestaan van volkeren." In die tijd" zal uw volk gered worden: al diegenen, althans, die in "het boek" opgetekend staan".

Terloops: "het boek" is het boek der voorbestemden of het boek van het (eeuwige) leven (*Exod. 32: 30 vv.* : het boek waarin de daden van de mensen 'opgetekend' staan waardoor hun lot bepaald wordt, zoals *Ps. 69 (68):29* zegt).

Slotsom inzake de volksengelen.

Deut. 32:8. -- "Wanneer de Allerhoogste de volkeren hun erfenis toewees, -- wanneer hij de mensenzonen ("kinderen der mensen" is 'mensen') indeelde, legde hij de gebieden der volkeren vast volgens het aantal der godszonen". Maar - zo gaat de tekst verder - het deel van Jahweh was zijn volk. De heidense volkeren worden dus, met Jahweh, beheerst door 'engelen', 'vorsten'. Ja, door Satan, zoals *Matth. 4:8/9* zegt. Zoals *Joh. 12:31* zegt. "De engel van Jahweh" ("de engel van God").

Gen. 16:7. -- "De engel van Jahweh trof Hagar, de slavin van Sarai, aan bij een zekere bron in de woestijn".

In vele oude teksten is "de engel van Jahweh" gewoon Jahweh zelf voor zover hij 'verschijnt', zich toont, in een voor geschapen wezens, mensen op aarde inzonderheid, aangepaste vorm. God is immers zo alles overschrijdend, transcendent, dat hij de verschijningswijze van "een engel" aanneemt als communicatiemiddel. Zoals duidelijk blijkt uit *Gen. 16:13*, waar i.p.v. "de engel van Jahweh" gewoon 'Jahweh' staat. -- Dat het zo is, moet uit de context blijken.

Opm. -- "De elementen van de(ze) wereld". -- *Galat. 4:3; 4:9; -- Kol. 2:8; 2:20.* -- 'Stoicheion', lat.: elementum, betekende, in de oudheid, al wat iets beheerst en dus begrijpelijk maakt, verklaart.

AT43

Zo is 'stoi- cheiosis', lat. elementatio, factorenanalyse, het feit dat men de factoren, in- en uitwendig, die iets uitmaken, beheersen, opzoekt en ontleedt. Iets dat men moet vooropstellen om iets te begrijpen, -- ziedaar wat 'element' is.

De uitdrukking, bij Paulus, betekent dus "de dingen die men moet vooropstellen om de(ze) wereld te begrijpen. En wel "de(ze) wereld" in zijn goede-èn-boze aspecten! Bij Paulus is dat dan wel beperkter: zo b.v. de wet der joden! Het stelsel van de wet

regelde tot in details het joodse leven voor zover dit leven omgang met “deze wereld” behelsde.

Zo *Galat. 4:8/10*. -- “Indertijd, om reden van uw onwetendheid inzake God, waart gij onderworpen aan godheden - die, in werkelijkheid geen ‘godheden’ zijn - Maar nu - nu gij God hebt leren kennen - of liever: nu hij u ‘gekend’ heeft (u in zijn intimiteit opgenomen heeft) - : hoe kunt gij toch terugkeren tot die ‘elementen’ zonder kracht of waarde? Waaraan gij u opnieuw - zoals ooit tevoren - wilt onderwerpen! Angstvallig rekening houden met ‘dagen’, ‘maanden’, ‘jaargetijden’, ‘jaren’!”.

Tot daar de Galaten m.b.t. hun heidense godheden.

Galat. 3:19. -- “Waartoe dan “de wet” (der joden)? Zij is eraan toegevoegd met het oog op afwijkingen. Tot aan de komst van het nageslacht voor hetwelk de belofte bestemd was. Zij is uitgevaardigd door het dienstbetoon der engelen en de tussenkomst van een middelaar”. Joodse overleveringen hielden de aanwezigheid van engelen staande op de Sinaï-berg (*Exod. 19:16vv.*), waar Mozes, de middelaar, de wet uit Jahweh ‘s handen ontving.

Het nieuwe testament, daarentegen, kent God zelf, zonder middelaar in de stijl van een Mozes, als onthuller van “de nieuwe wet”.

De godheden, in het heidendom, en de engelen, in het jodendom, zijn (een zeer belangrijk gedeelte van) de elementen van deze wereld. Zij werden door Jezus’ heilswerk hetzij uitgeschakeld hetzij onderworpen.

Zoals *Kol. 2:15* zegt: de engelen, die de wet bemiddelden, hebben zich tussen God en de mensen geschoven (de eredienst van engelen toont het, zoals *Kol. 2:18* zegt).

Dat machtsmisbruik werd door Jezus’ kruis - en verrijzenispasen tenietgedaan. De wet die zij -- aldus een traditie -- aan de mensen oplegden “van Godswege”, hebben zij zelf, minstens gedeeltelijk, niet onderhouden! Wat naïef zijn inzake ‘engelen’ weerom als misplaatst aantoont!

AT43

Wie omtrent de heidense godheden nog twijfels zou koesteren - of zij wel degelijk zo twee maten en twee gewichten hanteren - , kan *W.B. Kristensen, Verzamelde bijdragen tot kennis der antieke godsdiensten*, Amsterdam, 1947, - *Kringloop en totaliteit*, o.c., 231/290, lezen!

Een uittreksel: "In Anu, de Babylonische heelalgod, waren alle goddelijke energieën verenigd. Hij was de universele lotsbepaler: heil en onheil gingen Van hem uit. Zo werd Labartu, de demone van de ziekte, "de dochter van Anu" genoemd. Menselijke idealen en wensen waren voor de wereldleider geen 'wet! Zijn natuur was 'demonisch' - in de godsdienstige zin van dat woord - : d.w.z. ondoorgrondelijk en onberekenbaar, boven-rationeel en boven-ethisch". Dit laatste betekent dat Anu zich, als het erop aankwam, niet aan redelijkheid en geweten stoorde.

(O.c., 272). -- "Dit type van godsvoorstelling was bij de meeste oude volken bekend en deed zich vooral in de verhouding tot de hoogste godheden gelden. De god van Job, de Griekse Zeus, de dubbele Fortuna in Rome, de Indische Varuna, eens zelfs Ahura Mazda die beide hemelgeesten omvat heeft, -- alle vertonen - als soevereine bepalers van het lot - de natuur van de Babylonische Anu. Heil en onheil waren van hen afkomstig, -- ondergang en opgang, -- de tegenstellingen die het blijvend leven der wereld uitmaken (...). De wil van deze godheden was het noodlot, de 'moira', goddelijk maar onmenselijk". (O.c., 273).

Kristensen, een kenner, spreekt klare taal! -- "Rechtvaardig in de gewone zin van dat waard waren de godheden niet. Daar hun/haar handelwijze verloochenden zij "de wetten" die zij nochtans voor de mensen hadden vastgesteld. En de ouden waren zich van deze tegenstrijdigheid in het 'goddelijke' wezen volkomen bewust". (Ibid.).

Niet zonder reden begint de Bijbel met: "De dag dat gij (van de boom van de kennis van goed-en-kwaad) zult eten, zullen uw ogen opengaan en gij zult zijn als godheden die goed-en-kwaad kennen" (*Gen. 3:5*). Waarbij 'kennen' betekent "intiem omgaan met", "zich thuis weten in"!

Zoals Bertholet opmerkt, duidt de Bijbel de heidense godheden als 'engelen' die Gods hofraad uitmaken, d.i. met hem, gebeurlijk tegen hem in, het heelal helpen besturen. Doordat zij het heelal en ons lot in dat heelal mee bepalen, zijn zij "de elementen van het heelal". Tweesnedig!

AT45

Tobias' 'reisgezel'.

Eigenlijk is het boek *Tobit* (Tobias) het verhaal van Sar(r)a en Tobias. -- Doch de engelgeschiedenis betreft allereerst Tobias, terwijl een demongeschiedenis Sar(r)a betreft.

Het verhaal toont de invloed aan van de onzichtbaren. -- staan wij bij het wezenlijke stil. Tobias' reisgezel. -- *5:4vv.* -- "Tobias, zoon van Tobit, ging het huis uit op zoek naar een goede reisgids die ertoe in staat was met hem tot in Medië te geraken.

Zodra hij buitenshuis was, trof hij Rafaël, de engel, staande voor hem aan, -- zonder te vermoeden dat het "een engel van God" was. Hij zei: "Waarvandaan zijt gij, vriend?". De engel: "Ik ben een Israëliet, één van uw 'broeders! Ik ben alhier werk komen zoeken".

Tobias: "Kent gij de weg om in Medië te geraken?". De andere: "Natuurlijk! Ik ben er meermaals geweest (...)" -- Wellicht zou men beter vertalen - i.p.v. "een engel van God" - "een engel van Godswege" (want het is niet een verschijnings-wijze van God, maar een echt zelfstandig wezen dat wel een goddelijke opdracht vervult).

Uit *Tob. 5:14/21* blijkt dat Rafael "de reis met Tobias zal meemaken zo dat, zoals het begin veilig verloopt, ook de terugkeer even veilig zal verlopen.

De engel Rafael als lotsbepaler.

Tob. 3:16/17. -- "Ditmaal werd beider gebed, dat van Sarra en dat van Tobias (Tobit), voor de heerlijkheid van God aanvaardbaar geacht. Meteen werd Rafaël gezonden om beiden te 'genezen'.

a. Hij moest de witte vlekken van Tobit's ogen (*Tob. 2:9/10*) wegnemen zo dat deze met eigen ogen Gods licht zou zien.

b. Sarra, Raguel's dochter, moest hij aan Tobias, Tobit's zoon, als vrouw bezorgen en ze meteen bevrijden van Asmodee, de boosaardigste onder de demonen".

De genezing, de ene lichamelijk (de blindheid n.a.v. drek in de ogen bij Tobias), de andere zielkundig (de huwelijksbezetenheden van Sarra), is tegelijk lotsgezond-making. Zonder die tweeledige ingreep van de machtige engel die Rafaël is, was het lot van de betrokkenen maar triestig.

"Op dat ogenblik".

De traditionele religies zijn vertrouwd met het begrip "heilige tijd". Hier toont God, via zijn engel als lotsbepaler, zijn heerlijkheid door 'op dat ogenblik" de twee voor elkander bestem den elkander lichamelijk a.h.w. te laten ontmoeten.

AT46

Waarbij 'ontmoeten' meer is dan toevallig mekaar eens zien of zo: een diepe ontmoeting behelst een lotsverandering! Zij is kennismaking maar met een meer dan gewone betrokkenheid van beiden.

Welnu, Sarra en Tobias maken kennis "op dat ogenblik": zoals "in die dagen", "in die tijd", ja, "in den beginne" heilige, d.i. machtsgeladen tijden aanduiden, zo ook "op dat ogenblik".

Matth. 11:25/27, een 'wijsheidstekst' volgens sommige schriftkenners, zegt: "Ik zegen u, Vader, Heer van hemel en aarde, omdat gij "die dingen" (de mysteriën van Gods 'rijk', d.i. Gods ingreep) verborgen hebt voor 'wijzen' en 'verstandigen' en ze onthuld ('geopenbaard') hebt voor "heel kleinen".

Deze wijsheids- of apocalyptische tekst is hier van toepassing.
a. De kritische rationalist, typisch moderne en postmoderne vertegenwoordiger van "wijzen en verstandigen", zal "op dat ogenblik" louter toeval noemen.
b. De apocalyptisch denkende zal het weliswaar een 'toeval' noemen maar dan toch een 'opvallend' of 'merkwaardig' toeval! Vooral als men met de hele context rekening houdt.

M.a.w.: wijzen-en-verstandigen "zien niet"; "heel kleinen" zien! Steevast hetzelfde fenomeen wanneer het om sacrale en occulte zaken gaat. Niet zonder reden heet, in de schrift, Gods 'raadsbesluit' (dat ons lot mede bepaalt) "door niemand te doorgronden". Tenzij men zich voor zijn ontsluiering openstelt en tot 'geloof', d.i. klaar zien in zijn wonderwerken, komt.

Meteen is overduidelijk dat Rafael de rol van 'bijstand', 'helper', speelt, -- kundig begeleider. En wel in huwelijkszaken! Nog één van die 'dagdagelijkse' dingen! Waarin "Gods heerlijkheid" bron van wonderwerken, rechtstreeks tussenkomt, -- althans indien men bidt, d.i. met die heerlijke God in intiem contact leeft.

Herlezen wij *Gen. 24:1/67* (Het huwelijk van Isaäk en Rebekka). De knecht van Abraham moet voor zijn zoon een 'godgewilde 'vrouw zoeken: "Jahweh, met wie ik, Abraham, steeds intiem omga, zal "zijn engel" met u meezenden".

Ook toen al leefde men zo dat men van God begeleiders verwachtte, vooral in belangrijke levenskwesties. Zoals huwen er een is.

Daarbij is de begeleider tevens 'parakleet', iemand die (rechts)bijstand verschaft, zoals *Tob. 12:12* het zegt: "Weet dus dat, wanneer gij aan het bidden waart, gij en

Sarra, ik het was die uw smeekgebeden tot vóór de heerlijkheid van de Heer bracht (…)".

AT47

Wanneer wij dus bidden - want ieder onzer beschikt, in beginsel, over een begeleid(st)er - dan is er minstens onze persoonlijke engel (gewoonlijk, bij het christelijker volk, aangeduid door de term "bewaarengel/engelbewaarder") die met ons meebidt.

Al beperkte zich de denk- en keninhoud van het boek Tobias tot deze éne grondwaarheid - indien wij echt en oprecht bidden, dan zijn wij nooit alleen -, dan zou hiermee de zgn. (post)moderne 'eenzaamheid' voorgoed de wereld uit zijn! 'Eenzaam' en 'alleen' zijn wij, in het systeem van de Bijbelse, juist begrepen openbaring - onthulling of apokalupsis - nooit!

Opm. -- Voordat wij dit hoofdstukje afsluiten, nog dit: *Ezek. 40:1/4* (Gezicht en duiding van het gezicht) leert ons dat, bij onthullingactiviteiten ('profetieën', 'openbaringen', 'ontsluieringen'), de engel of engelen soms een sleutelrol spelen. Wat *Dan. 8:16, -- 9:20/23,-- 10:5/12; -- Zakar. 1:7/9, -- 2:1vv.; -- Apokal. 1:1, -- 10:1vv.*, bevestigen.

Wat niet zo verwonderlijk is, want de met God bevriende profeten bidden onophoudelijk en dus hebben minstens één meebiddende macht, -- engelmacht bij zich.

Besluit. -- *Efes. 1:20/21* leert ons dat de verheerlijkte Christus alles aan zich onderwerpt -- dat hij danig boven de heerschappijen, machten, krachten, hoogheden (allemaal toenmalige namen voor degenen die als 'elementen' (beheersingsfactoren) de kosmos beheersen) uitreikt!

Koloss. 1:16 herhaalt: Jezus, als Logos, als tweede persoon der H. Drie-eenheid, is medeschepper van al wat ooit bestond, bestaat en bestaan zal! "Tronen, hoogheden, heerschappijen, machten, -- alles werd door Christus en voor hem geschapen (uit het niets)".

Kol. 2:10 herhaalt: "(Jezus) is het 'hoofd' van iedere heerschappij en iedere Macht". *Kol. 2:15*: "Hij heeft de heerschappijen en de machten van haar macht beroofd".

Filpp. 2:10 vat samen: “Alles, in Jezus’ naam (d.i. in zijn wezen), knielt, -- vanaf de hoogste top der hemelen, op aarde en in de onderwerelden (kerkers)”. Dit is het ‘drieverdiepingenwereldbeeld’ (dat de kritisch-rationalistische mentaliteit verwerpt).

AT48

“Hemel, aarde, onderwereld” staat voor de dimensies van de hele kosmos! Dit is: de hele schepping! Onder onze voeten is werkelijkheid. Rondom de aarde leeft al wat de naam ‘leven’ verdient. Rondom onze atmosfeer situeert zich de siderale wereld met zijn ‘aura’ of uitstralingsgordel.

De kritisch-rationalist heeft nog nooit enig bewijs geleverd - een doorslaggevend bewijs dan - van het feit dat deze drie tot vier dimensies (de aura nemen wij als iets afzonderlijks) occult en sacraal tot niets te herleiden zijn. Geen enkele schijn van bewijs zelfs. Toch menen ‘wijzen-en-verstandigen” deze indeling te moeten belachelijk maken als “tot een achterhaald of voorbijgestreefd mythisch stadium behorend”.

Alsof dat “evolutionaire denkbeeld” zonder enige kritiek zou zijn. Biologische wezens evolueren. Maar in, en doorheen die evolutie blijven ook constanten. Zo ook in de rest van de totale werkelijkheid, -- buiten de rein biologische.

Meer nog: vooral St.-Paulus, -- *Galat. 5:3* (“de kosmische elementen”), -- het reeds vermelde *Koloss. 2:15* (“de kosmische elementen, aangeduid d.m.v. enkele namen van toen, zijn onderworpenen”), -- *Efes. 2:2* (“De vorst van het luchtrijk, d.i. de sfeer waar demonen allerhande thuishoren, is steevast aan het werk in degenen die zich tegen de Jezusfiguur en zijn boodschap verzetten (*Joh. 8:41/44* bevestigt dit m.b.t. de toenmalige joden)”).

Efes. 6:12 zegt het meer dan duidelijk: “Want niet tegen tegenstanders van bloed en vlees hebben wij te strijden! Maar wel tegen de heerschappijen, tegen de machten, tegen de heelalbeheersers-in-de-duisternissen, tegen de geesten van het kwaad die “de hemelse ruimten bewonen”.

Hieruit blijkt dat wat *Gen. 3:5* zegt de kennis van goed-en-kwaad, eigen aan de (boze) geesten -, in Paulus’ ogen nog steeds gold en gelden zal. Wat *Gen. 3:15* op vaag tastende wijze aanduidt.

Zoals *Job 4:18* al zei: “God betrapt (zelfs) zijn ‘engelen’ (uitvoerders van taken) op afwijking”.

Daniël 12:4 zegt dat “velen her en der zullen afdwalen, terwijl de gewetenloosheid toeneemt”. “Daarna komt het einde wanneer Christus de heerschappij aan God de vader zal overdragen, -- na iedere heerschappij, overheersing en macht te hebben vernietigd” (*1 Kor. 15:24*). –

Besluit. -- Wij gaan naar de bitterste eindstrijd toe! Als Paulus: wezen wij niet naïef!

AT49

De byzantijnse liturgie terzake.

De engelen - goede (gewetensvolle), goed - en - boze, boze - begeleiden de hele gewijde geschiedenis vanaf de slang in het begin tot de aartsboze op het einde der tijden.

Ziehier een paar teksten.

K. Kirchhoff, Ost., 11, 113. -- “Ooit vormde gij, God, een denkbeeld en, met wijsheid, deed gij de verzamelingen der engelen ontstaan opdat zij uw goedheid, driepersoonlijke godheid, dienend omgeven”.

Men ziet het: de radicaal-Bijbelse leer! Wat opvalt, is de nadruk op ons als stof - of materiegebondenen in tegenstelling tot de materievrije geesten.

“Vader, Zoon, samen met de H. Geest, kijk op ons neer die, in geloof, … U en uw macht, erbarmen, prijzen. Kijk met uw vuurgeesten op ons, uit het stof der aarde geschapenen, neer. Want een andere godheid buiten u kennen wij niet en roep degenen die u prijzen in lofliederen, toe: “Ik ben (*Exod. 3: 14* (“Ik ben” is Gods naam); *Joh. 8:24*) met u en niemand is tegen u”.

Geen sprake, in de byzantijnse liturgie, van valse vergoddelijking, -- verafgoding, van engelen, -- hoe onstoffelijk en geestelijk, hoe godnabij zij (in macht en vermogen) ook zijn! Wel integendeel: “ik ben” met u en niemand - ook de vuur- of goddelijke-energiegeesten niet - is tegen u! Cfr. K. Kirchhoff, o.c., 115.

“De vijand”.

Zo-even zagen wij het: *Efes. 2:2*: “de vorst van het luchtrijk” aan het werk in al wie zich tegen Christus’ boodschap verzet, is “de vijand”.

K. Kirchhoff, Ost., 11, 246. -- “Sinds mijn jeugd bekoort mij “de vijand” en zet mij in vuur en vlam door zijn lustgevoelens. Doch, wanneer ik op u, Heer, mijn vertrouwen stel, dan drijf ik hem op de vlucht”. -- In deze zin vat de liturg een hele bekoringservaring samen.

Inderdaad: wee degene die denkt dat de in zijn on- en onderbewuste ziel opduikende ‘lustgevoelens’ van demonisch-satanische aard overwinbaar zijn met louter geschapen krachten!

Wezen wij niet naïef inzake onzichtbaren! De Bijbel is het niet. Reeds de heidense mythologen en theologen waren het niet.

De eindstrijd.

K. Kirchhoff, Ost.,II, 246. -- “Degene wiens hoop op de Heer gericht is, zal hem ook dan niet duchten wanneer hij in het vuur het heelal zal oordelen en aan ‘wraak’ (rechtzetting van onrecht) onderwerpen”. -- Men denkt Paulus te horen spreken!

AT150

Maria en de engelenwereld.

De engel Gabriël, reeds vernoemd *Dan. 8:16,-- 9:21/23*, meldt de maagd Maria “de blijde boodschap” (*Luk. 1: 19*).

K. Kirchhoff, Ueber dich freut sich der Erdkreis (Marienhymnen: Münster (Wf.), s.d., 27. -- “Gabriël werd de eer gegund het alle werkelijkheden overschrijdende raadsbesluit (van God) te kennen, heel en al onbevlekte maagd. Hij bracht u ongemeen blijmakend nieuws. Het onthulde duidelijk de ontvangenis van de Logos (Jezus als heelalwijsheid) in uw schoot en meldde uw onuitzegbaar ter wereld brengen”.

De hoge engel staat in dienst van God èn van de maagd Maria. K. Kirchhoff, ibid., 28. -- “In lofliederen bezingen wij uw groot en huiveringwekkend mysterie. Want op een - zelfs voor de bovenaardse engelenkoren - verborgen, wijze is “degene die is” (*Exod. 3:14*: “Ik ben”), neergedaald over u als dauw op het vlies, opdat, alom in lofliederen gevierde, ons redding geworde en nieuwe zijnswijze”.

Men ziet het: Maria’ s moedermysterie overschrijdt zelfs de hoge intelligentie der engelen! Gabriel werd dan ook eerst ingewijd door een goddelijke tussenkomst (een pure genade), voordat hij de blijde boodschap overbrengen kon.

Eens dat het geheim tot de engelenkoren doordrong, veranderde de levensstemming ervan: “Jubelen omdat zij leren kennen, -- dat doen de hemelmachten! Met die hemelmachten juichen,-- dat doen de legers der stervelingen! Want in uw kind, maagd en moeder van God, werden zij één gemaakt. Zoals het past, prijzen wij uw kind”. (Ibid.).

“Dienend benaderen de hemelmachten uw ter wereld brengen, -- met reden verwonderd om het wonder van uw maagdelijk moederschap, altijd maagd geblevene. Want rein zijt gij voor uw ter wereld brengen en rein zijt gij na Jezus’ geboorte”. (O.c., 28f.).

Ook “de vijand” en “zijn kerker” gaan eraan! O.c., 29. -- “Gedood door uw levensbrengende vrucht, Godbegenadigde Jezus, is de vijand en meteen de onderwereld voor aller ogen verpletterd, Wij, gevangenen, werden dan ook bevrijd. Daarom roep ik: “Vernietig de driften in mijn hart!”.

Wij weten het: de helervaring leert dat de driften in de diepten van ons hart de invalspoort kunnen zijn van “de vijand” en “de kerker”. Doch ook op dat terrein is Maria’s moeder-schapsmysterie de reddende macht.

AT51

10. Het Mariamysterie.

Wij hebben het al meermaals vastgesteld: Maria, doordat zij Jezus, de Logos, de het heelal omvattende goddelijke wijsheid, “ter wereld bracht” (deed ‘verschijnen’), staat in het middenpunt.

E. Mercenier, La pr.,II, 97. -- “Degene die, op de heilige berg (de Sinaï), verheerlijkt werd en die, in de vlammende braamstruik, het mysterie der maagd kenbaar maakte, de Heer, -- bezingen wij hem en verheffen wij hem in alle eeuwen”.

Welke analogie, d.i. gedeeltelijke gelijkenis, treft de byzantijnse liturg aan tussen het brandend braambos en Maria’s mysterie? Het feit dat het brandend braambos niet opbrandde, -- ja, niet eens verbrandde. Zo ook verbrandde de in Maria’s schoot ‘verschijnende’ Logos zijn moeder niet: zelfs haar maagdelijkheid bleef radicaal ongeschonden. Het ongeschondene in het braambos staat model voor het ongeschondene in Maria’ s ter wereld brengen.

Op witte - ‘grote’ - donderdag (E. Mercenier, o.c., 137) legt de liturgie dit nader uit. “Wanneer gij gedurende het laatste avondmaal in de loop waarvan gij met de uwen

uitrustte, het grote mysterie van uw menswording aan de ingewijden - 'mysten,' - van de Geest onthulde, hebt gij gezegd: "Eet het brood van het leven - dit is mijn lichaam - en het bloed van het onvergankelijke leven".

M.a.w. de laatste uitwerking, op dat ogenblik, van wat in de schoot van de ongerepte Maria gebeurd is, was het feit dat Jezus zich a.h.w. belichaamde in het brood en de wijn.

De belichaming in Maria staat model voor de wezensechte belichaming in de eucharistie, die er het verlengde van is. Weerom één staaltje van analogisch denken.

E. Mercenier, o.c., 137. -- "Uw baren als vrucht van een ontvangenis zonder zaadcel is onverklaarbaar. Het ter wereld brengen van een mens door zo'n moeder is van alle bederf vrij.

Dit behelst dat het geboren worden van God de hele natuur nieuw maakt. -- Daarom prijzen wij, alle rassen, u groot als moeder en ook bruid van God, -- volgens de rechtgelovige leer".

De 'natuur' is hier:

a. de menselijke natuur, die, in Maria, een lid kent dat maagdelijk ter wereld brengt (wat echt 'nieuw' is),

b. de hele kosmische natuur die daarin betrokken wordt. Het mysterie der maagd vernieuwt de hele kosmos.

AT52

Wie daar nog twijfels zou over koesteren, luistere (*K. Kirchhoff, Ost.,II*, 245):

"Om reden van u, begenadigde, Maria, verheugt zich de ganse schepping, -- het leger der engelen en het geslacht der mensen. Want gij zijt de geheiligde tempel en het geestelijke paradijs, -- gij, de roem der maagden uit u immers is God "in het vlees verschenen" en is onze God die voor de eeuwen is, een knaapje geworden. Want uw schoot heeft hij tot de troon gemaakt, -- uw lichaam ruimer dan de hemelen gemaakt. -- Om reden van u, begenadigde, verheugt zich de ganse schepping. U zij eer".

Men voelt, in de herhaling van "om reden van u, begenadigde, verheugt zich de ganse schepping", de ongemeten en onmeetbare Bijbelse verering voor dat meisje, die vrouw die ooit Maria geweest is. Indien er ooit van een 'kosmische' figuur sprake

kan zijn dan allereerst in het geval van Maria. Dat, ja dat is haar mysterie. Háár mysterie. In zijn ganse breedte, lengte, -- diepte en hoogte.

Maria's schoonheid. -- 'Schoon' in de antiek-Griekse taal betekent "al wat bewondering en verwondering afdwingt".

K. Kirchhoff, Ueber dich, 86. -- "U heette de profeet Isaias (*Is. 11:1*) "de twijg waaraan de mooie bloem ontspruit", Christus, God, -- met het oog op de redding van degenen die, in geloof en liefde, zich aan uw bescherming toevertrouwen".

O.c., 44: "Als heerlijke" als uitermate mooie, als heel en al ongerepte onder de vrouwen heeft God u uitgekozen en in uw onbevlekte schoot gewoond. (...)".

O.c., 78. -- "Als boven alle schoonheid der engelen verhevene, -- zo werd gij geschouwd, daar gij, bruid, hun maker en heer uit uw onbevlekt bloed in het vlees ter wereld hebt gebracht, hem die allen die hem prijzen, redt".

De reden.

Maria' s geheimenis is haar zoon.

O.c., 85. -- "Het mysterie dat ooit vooraf bepaald werd en door de alwetende God voor de eeuwen gekend was, is nu in de volheid der tijden in uw schoot, boven alle vlek verhevene, als zijn verwerkelijking bereikend getoond".

O. c., 118. -- "Als uitverkorene en uitermate mooie verscheent gij voor God, voor de schepping, gij, in lofliederen alom gevierde, -- in de pracht van uw lichtstroom. -- Laat in vreugde stralen die u in lofliederen bezingen".

M.a.w.: Maria, - lang voor de schepping van het heelal - was een idee van de Drie-eenheid.

AT53

Na de verafgoding de ware vergoddelijking.

K. Kirchhoff, Ueber dich, 163f. -- "Het mysterie van het oerbegin, -- heden wordt het onthuld: Gods Zoon wordt het kind van een mens om - door deelname aan onze armzaligheid - ons zijn heerlijkheid mee te delen.

Ooit kwam Adam bedrogen uit: al begeerde hij het, 'god' werd hij niet! God echter wordt mens zo dat Adam 'god' wordt".

Jubelen is de plicht van de schepping en de natuur past een koordans omdat de aartsengel, Gabriël, in diepe eerbied voor de maagd verschijnt en haar het "verheug u" brengt dat de treurigheid wegwerkt. -- Gij zijt uit het diepste medelijden, onze God, in het kleed van een mens verschenen. Eer zij u". --

In de liturgie duurt het 'heden' (dat hier benadrukt wordt) nog steeds voort. Waardoor? Doordat de menswording, met al wat dat behelst (het verlossingswerk), vanuit Gods eeuwigheid komt, voor alle eeuwen bestaande, alle eeuwen begeleidend, na alle eeuwen voortdurend,

Dat 'heden' is er in de liturgie en in het dagdagelijkse leven telkens weer opnieuw zo dat wij de tijdgenoten zijn van Maria's moederschap en wat daaruit voortvloeit.

Men ziet het: Gods voor iedere schepping bestaande idee, nl. de tweede persoon wordt mens om de mens te vergoddelijken, beheerst het hele Bijbelse en byzantijns-liturgische denken en leven.

Let op: dat vooraf bestaande of pre-existente in Gods geest is tegelijk actueel en toekomstig.

Het is de bron van verleden, heden en toekomst: daardoor is het een eeuwig heden dat ons tijdgebonden verleden, heden, toekomst omvat en sticht.

Dat is de juiste betekenis van de term 'oerbegin' beter ware "eeuwige oorsprong" (waarin verleden/ heden/ toekomst zoals wij, stervelingen-in-een-tijdsverloop, dat beleven, ineens omvat worden).

Koningin van het heelal.

K. Kirchhoff, Ueber dich, 144. -- "Heerseres en gebiedster van het heelal noemen wij u. Want hem die waarlijk god is, hebt gij op niet nuitzegbare wijze ter wereld gebracht, -- hem die het heelal geschapen heeft en het beheerst en in stand houdt,-- gij zijt de boven iedere vlek verhevene".

O.c., 49. -- "De maker van het heelal draagt gij op uw armen, reine. Door uw voorbeden stem hem ons gunstig, -- ons die met volle overtuiging onze toevlucht tot u nemen".

AT54

Middelares van alle genaden.

Probleemoplossing is het wezen van Gods raadsbesluit voor alle eeuwen, gedurende alle eeuwen, na alle eeuwen.

K. Kirchhoff, Ueber dich, 43. -- “Neem uw moeder die gij uitverkoren hebt, Heer, in uw liefde voor ons als middelares aan. Moge, meteen, het heelal vol worden van uw goedheid (***opm.:*** gij, de bron van al wat echt waardevol en degelijk is) opdat wij allen u als “de genadige Heer” verheffen”.

O.c., 57. -- “Gij hebt ons als middelares die nooit teleurstelt, uw moeder, Christus, gegeven. Dankzij haar bidden deel ons genadig de ‘goedheid’ (***opm***.: al wat echt waardevol is) uitdelende Geest mee die uit de Vader door u tevoorschijn treedt”.

Maria, als middelares, is de poort waardoor de drie-ene God - Vader, Zoon, Geest - in deze wereld en in ons leven binnentreedt.

Dit middelares zijn komt neer op zeer praktische probleemoplossingen. O.c., 182.- ”Levend werden de doden dankzij u, want het leven-zonder-meer hebt gij in uw schoot ontvangen. Bespraakt werden die stom waren. Melaatsen werden genezen. Ziekten wijken. De scharen der geesten in de luchten werden overwonnen, -- maagd, gij, het heil der stervelingen”.

M.a.w.: de wonderwerken van haar goddelijke Zoon werden door haar moederschap mogelijk. Als men wil: de incarnatie uit de maagd schiep de noodzakelijke voorwaarde tot het miraculeuze optreden van Jezus. In die zin is Maria echt “middelares van alle genaden”.

Actualisering.
Niet enkel in het ‘evangelische’ verleden was Maria middelares!

O.c., 151. --”Wil de kwetsbaarheid van het lichaam en de krachteloosheid van de ziel, moeder van God, halen van diegenen die in liefde hun/haar toevlucht nemen tot u die ons Christus, de redder, ter wereld gebracht hebt”.

O.c., 148. -- “Door ernstige krachteloosheid, door ziekelijke drift word ik op de proef gesteld, maagd. Wees mijn ‘helpster’! Want als een schat van reddingen die nooit vergaat, ken ik u, heel en al reine, -- een schat die men nooit uitgeput krijgt.

Of nog levendiger: o.c., 150. -- “Op het bed der zieken lig ik nu, geslagen! Voor mijn ‘vlees’ (***opm***.: armzalig menszijn) is geen redding meer in het vooruitzicht. -- U, die God in uw schoot ontvangen hebt, de redder van de wereld, de bevrijder uit ziekte

-- u, de 'goede', smeek ik: "Red mij uit het verderf van de ziekte" Zelfs wat wij nu "burnt out" (letterlijk: "uitgebrand, totaal moedeloos") heten, valt onder Maria' s bevoegdheid.

AT55

O.c., 147. -- "Het stormen van het driftenleven giert om mij heen. Met grote moedeloosheid overrompelt het mijn ziel. -- Schenk vrede, bruid, dankzij de diepe rustigheid van uw zoon, uw God, -- gij, de boven iedere vlek verhevene".

O.c., 148 .-- "Breng de verwarring van mijn driftenleven en het heen en weer geslingerd worden van mijn misstappen tot rust, -- gij, de bruid van God, die Christus, degene die wezenlijk de begeleider is, ter wereld bracht".

O.c., 148. -- "Als smekeling(e) richt ik mij tot u, maagd: "Mijn verwarde zieletoestand, het stormen der moedeloosheid, -- verdrijf ze!". Want gij, bruid van God, hebt Christus, de vorst van de vrede, in uw schoot ontvangen, -- gij, de enig onbevlekte". "Toevlucht der zondaars /zondaressen".

O. c., 1 38.-- "Als de goede moordenaar roep ik u toe: "Mensenvriend, denk aan mij!". Als de zondares heb ik de tranen in de ogen en roep: "Ik heb gezondigd, -- als de verloren zoon, ooit. Neem mij, de aan vertwijfeling is prijsgegeven, in mijn berouw aan ,-- dankzij de moeder van God. Zo dat ik blij liederen zing (…)".

O.c., 139. -- "In zorgeloosheid bracht ik mijn leven door: aan uw heilige wetten en uw hoge geboden stoorde ik mij niet! Maar heb nu met mij medelijden en red mij -- dankzij diegene die u ter wereld bracht, -- als genadig en van erbarmen overvloeiende God".

O. c., 139. -- "Als een lichtzinnige heb ik mijn leven verbrast, -- ben ik een boom zonder vruchten gebleven. Meteen word ik angstig om reden van het (laatste) oordeel, om reden van de onblusbare vuurgloed der gehenna (hel). -- Maar gij hebt het onverhulde 'vuur' (***opm***.: goddelijke levensenergie) ter wereld gebracht! Bewaar mij dan ook voor de hellegloed,-- dankzij uw bemiddeling".

Zoals o.c., 137 het zegt: zelfs wie zich, "in dwaasheid" (d.i. gebrek aan goddelijk inzicht), van God zeer ver verwijderde, -- zelfs zo'n mensen zijn niet zonder uitzicht! Maria is de uitredding der hopelozen! Van degenen die in de parabel omtrent de werkers "van het elfde uur" (die zorgeloos geleefd hebben) ter sprake komen.

Absolute wanhoop bestaat, in mariaal verband, niet. Absoluut wanhopigen doen die vervloekte zieletoestand zichzelf aan.

AT56

11. Het Christusmysterie.

Wij behandelen eerst de afzonderlijke onderdelen van het mysterie of geheimvol gebeuren dat persoon en heilswerk van Jezus, de Christus, vertegenwoordigen.

1. *25 maart. -- De blijde boodschap. -- De ontvangenis van Jezus.*

K. Kirchhoff, Ueber dich, 41. -- "De macht van de Allerhoogste, de wijsheid van God, -- als een persoon in zijn volheid nam zij 'vlees' (armzalig menszijn) aan uit u, onbevlekte, en leefde met de stervelingen samen. Want die macht en wijsheid deden zich in haar heerlijkheid kennen". -- Deze taal is die der wijsheidsboeken: Jezus als macht en wijsheid van God, op heelalschaal overigens, wordt mens - onder - mensen.

Opm. -- *Julius Tyciak, Die Liturgie als Quelle ostlicher Frommigkeit*, Freiburg i. Br., 1937, 17f., licht toe. -- "Heden wordt het mysterie dat van alle eeuwigheid voorzien is, onthuld (...). God wordt mens zo dat hij Adam (*opm.*: metonymisch voor "de mensheid") vergoddelijkt. Doch ook de (*opm.*: niet-menselijke) schepping heeft meteen reden tot vreugde en de (*opm.*: niet-menselijke) natuur mag jubelen. Immers de aartsengel (Gabriel) treedt, vol huivering, bij de maagd binnen en brengt haar de groet die het tegengestelde van de treurnis is".

Men ziet het: deze uitstekende kenner en aanvoeler van de oosterse vroomheid en liturgie die Tyciak is, legt er de nadruk op! Het gaat om een omslag-in-het-tegendeel van kosmisch brede aard. Zoals de oudtestamentische wijsheidsboeken kosmisch breed denken, zo ook de byzantijnse liturgen.

Ueber dich, 183. -- "Het verborgen mysterie - dat zelfs de engelen niet kenden - werd de aartsengel Gabriel toevertrouwd. -- En nu zal hij komen tot u, de enig onbevlekte en heerlijke (...), -- tot u, de herschepping van het geslacht (der mensen). En zeggen zal hij tot u "verheug u, heel en al heilige! Bereid er u op voor - door het (ja-) woord - God, de Logos (heelalwijs-heid), in uw schoot te ontvangen".

Ibid. -- "Een taal die zij, Maria, niet verstond, -- zij de moeder van God. Want de aartsengel sprak tot haar de woorden der blijde boodschap. -- In geloof het "verheug u" aanvaardend heeft zij u, de God voor de eeuwen, in haar schoot ontvangen.

AT57

Meteen zijn ook wij blij en roepen u toe: “God, gij hebt - zonder te veranderen - ‘vlees’ (= armzalig menszijn) aangenomen uit haar. Schenk vrede aan de wereld en aan onze zielen de grote barmhartigheid”.

Twee opmerkingen.

a. Let op het ‘heden’ of ‘nu’: het goddelijke raadsbesluit of ‘programmatie’) inzake het probleem van de verwording der schepping treedt in de geschiedenis van Maria binnen vanuit het eeuwig nu der godheid zelf.

De actualisering die de tekst vertoont, is dan ook allesbehalve een letterkundige kunstgreep! Die actualisering is ‘mythisch’ of ‘apocalyptisch’: wat noch engelen kenden noch Maria onmiddellijk verstond, treedt bij volstrekte verrassing de (gewijde) geschiedenis binnen.

b. De term “de grote barmhartigheid” - in het antiek - Grieks “to mega eleos” (“magna misericordia” in het Latijn) - is radicaal Bijbels: *Ps. 51(50): 3* (“in uw grote barmhartigheid veeg mijn zonde weg”), -- *Nehemias 13:22* (“Heb medelijden met mij volgens uw grote barmhartigheid”).

De parabel van de werkers van het elfde uur,

Deze vertolkt bij uitstek die grote, eindtijdelijke barmhartigheid: zelfs … diegenen die, de hele gewijde geschiedenis door, “niets deden” (“zij stonden daar werkeloos”), krijgen, vlak voor het einde van “de dag” - voordat “de nacht” (van de volle eindtijd) invalt - , toch nog “hetzelfde loon”, d.i. aandeel aan het eindtijdgeluk.

Mèt de blijde boodschap breekt inderdaad het grote voorspel van het volle einde der tijden door. En dus ook “de grote barmhartigheid” -- waarvan wij - *Ap. th. 55* (“de werkers van het elfde uur”) - de mariale, verregaande graad hebben gezien. Iedere volstrekte wanhoop - zo typisch voor een aantal tijdgenoten - doen de betrokkenen zichzelf aan! Gods aanbod blijft geldig.

Ueber dich, 103. -- “De woeste horde der dermate boosaardigen dat zij niet, met duidelijke woorden, u als de reine moeder van God belijden, staat het wenen te wachten. -- Voor ons, althans, zijt gij immers de poort van het goddelijk licht dat “de nacht” van het gewetenloze leven verdrijft”.

Ibid., 108. -- “Toon mij, maagd, de juiste weg zo dat ik - langs die weg - de poort kan vinden die toegang tot de hemelse rijken verschaft, -- tot de goddelijke woontenten van het paradijs, - tot het ware, eeuwige gelukzalige leven”.

Deze tekst herinnert aan het 'late' geloof van de - juist door dat late geloof - goede moordenaar.

AT58

2. Kerstmis. 25 december.

K. Kirchhoff, ost., 11, 136. -- "Aan doden is nu verrijzenis geschonken door uw onuitspreekbaar en niet uitzegbaar moederschap, moeder van God, heerseres. Want leven - in 'vlees' (aards menszijn) gehuld - is uit u stralend tevoorschijn getreden en heeft zichtbaar de nacht van de dood verdreven".

Hieruit blijkt de radicale eenheid van het hele Christusmysterie: kerstmis, Jezus' geboorte, is reeds Pasen - en - verrijzenis! De 'doden', -- dat zijn wij! Wij als van God vervreemden, o.g.v. de erfzonde, zijn voor God 'dood', d.i. beroofd van goddelijke heerlijkheid en leven. Het leven in de radicale zin toont zich pas in Maria' s kind. Pas dan kunnen wij waarlijk aan leven-in-de-ware-zin denken.

Ueber dich, 105. -- "Op onuitsprekelijke en onuitzegbare wijze hebt gij heden een zoon gebaard, heel en al reine moeder van God. Waardoor aan de doden verrijzenis geschonken is. Want het leven, omgeven van 'vlees' (aardse mensheid) uit u, is voor allen stralend opgedaagd en heeft de angst voor de dood zichtbaar vernield".

Men ziet het: in eindeloze variaties hetzelfde thema!

Maagdelijkheid.

Heel wat moderne en postmoderne tijdgenoten kunnen niet geloven dat Maria maagdelijk moeder was! Van die mening geven zij nooit een doorslaggevend bewijs, -- wel biologische aanwijzingen waarvan zij nooit bewijzen dat zij volstrekt van toepassing zijn op Maria's moederschap.

Ost., II, 84.-- "De maagd baarde haar kind terwijl zij het mysterie der moeders niet kende. En toch: zij is moeder en bleef maagd! Haar ter ere zingen wij lofliederen! Haar roepen wij toe: "Moeder van God, vreugde zij u!".

Weerom een thema dat in eindeloze biddende variaties terugkeert.

Ueber dich, 102. -- "De genade is open gebloeid. Verzwonden is dankzij u de wet, heel en al heilige. Want gij, reine, hebt de Heer ter wereld gebracht die ons de vergiffenis der zonden schenkt, -- en bet maagdelijk gebleven".

Het tegenstellingspaar “wet/genade” (oud testament/nieuw testament) dateert o.m. van *Rom. 7: 1vv.,* waar s. Paulus én waarde én onwaarde van de oudtestamentische ‘wet’ ter sprake brengt.

Vanuit de hogere - goddelijke - wereld.

Huidige theologen spreken van ‘verticaal’. Menig theoloog houdt het bij “horizontaal christendom” dat vanuit ons mens-zijn redeneert. Niet zo de Bijbel. Niet zo de Byzantijnse liturgie!

AT59

Ueber dich, 104. -- “Door zijn wil alleen werkte degene die uit uw schoot, -- uw vlekkeloze schoot, ‘vlees’ (armzalig mens - zijn) leende, de wereld uit: hij wilde immers van bovenuit het ‘vlees’ herscheppen. -- Hem verheffen wij boven alles in alle eeuwen”.

Genade is het goddelijke leven voor de mens! D.i. pure gave! Rein geschenk!

Ueber dich, 103. -- “Krachteloos werd de wet! Voorbijtrok de schaduw. Want boven onze geest en inzicht verheven, maagd, verscheen mij de genade van de geboorte van degene die God en redder is”.

Weerom: de paulinische leer inzake ‘wet’ en ‘genade’.

De geboorte van een vorst.

Wij weten het: de magiërs (drie koningen) “uit het oosten” kwamen in Jeruzalem aan met de woorden: “Waar bevindt zich de vorst der Joden die zo pasgeboren is? Wij hebben, inderdaad, zijn ster gezien (…)”. (*Matth. 2:1vv.*).

Ueber dich, 101. -- “Toen uit de stam van Juda de vorsten verzwonden waren, heel en al reine, trad als ‘herder’ (vorst) uw zoon en God op en begon in waarheid de heerschappij “over de grenzen der aarde”.

Niet enkel van de joden, maar - zoals apocalyptici vooral zien - van de hele planeet, is Jezus de vorst. -- Jezus bevestigt het voor Pilatus’ rechterstoel: “Zijt gij de vorst der joden?” -- Jezus antwoordde: “Gij zegt het”. (*Mattheüs 27:11*).

Apok. 22:16. -- “Ik, Jezus, heb mijn engel gezonden om u deze onthullingen omtrent de kerken bekend te maken. Ik ben de wortel uit het geslacht van David, -- de stralende morgenster”.

Maria deelt in dat vorst-zijn: aangezien zij uit haar schoot de vorst liet stralend tevoorschijn komen, blijkt zij in alle waarheid de heerseres over alle schepselen.

Ueber dich, 41. -- “Kijk: overduidelijk is de moeder van God - als de heilige berg waarop het huis van de Heer gebouwd is - boven “de machten” (de hoge engelen) verheven”.

Ueber dich, 57.-- “Boven de verzamelingen der geesten zijt gij als moeder van God verheven en in Gods nabijheid staat gij. Wij prijzen, geprezen maagd, uw kind en verheffen het in alle eeuwen”.

Maria is mèt Jezus “het oerkoppel” der openbaring: “Ieder onder de hemelbewoners knielt, maagd, voor degene die ‘vlees’ werd uit u, neer. Mèt de aardbewoners knielen, zoals het past, de onderwereldbewoners. Want hij maakte zich op heerlijke wijze bekend”. Vgl. *Filipp. 2:10*.

AT60

De moeder van de vorst.

Wij weten uit de cultuurgeschiedenis welke grondige rol, in het leven van de vorst, in oude tijden, toen het koningschap en alle gezag nog ‘sacraal’ was, d.i. geworteld in een hogere wereld en verantwoordelijk voor die hogere wereld, én de moeder van de vorst én de vorstin, als echtgenote van de vorst, speelden: zij waren a.h.w. de troon zelf waarop de mannelijke vorst regeerde. Haar mysterieuze levenskracht immers was de ware grondslag van zijn mannelijk optreden.

Iets in die aard geldt ook voor Maria. -- Men leze b.v. *1 Kon. 2:19/22*: de moeder van de koning ‘zetelt’ aan de rechterhand van de koning; -- het ‘bezit’ van een der vrouwen van de vorst (afgezet of dood) is een titel ter opvolging, zoals o.m. *2 Sam. 3:7, -16:22* aanduidt). Zie ook *Jerem. 13:18* (de koningin-moeder). - Vergelijk *Ps. 110 (109):1* (het zetelen aan de rechterhand over het algemeen).

Luk. 1:43. -- “Waardoor is het mij ‘gegeven’ dat tot mij komt de moeder van mijn Heer?” zegt Elisabeth tot Maria op bezoek. Die uitdrukking, gezien op de achtergrond van toenmalige en voormalige opvattingen, is veelzeggend.

Ueber dich, 47.-- "Vorstin zijt gij. Want te midden van wonderen hebt gij, bruid". De vorst en heer ter wereld gebracht die de rijken van de 'hades' (onderwereld) vernielde. Richt u als smekelinge met gespreide armen tot hem opdat hij allen die u in lofliederen bezingen, het hemelse rijk waardig achte".

Psalm 45 (44):10 ("Aan uw rechterhand … een gemalin, beladen met de gouden juwelen uit Ofir") wordt erbij gehaald (*Ueber dich, 44*): "Volgens de psalmist, reine, tradt gij als een vorstin (gemalin) aan de rechterhand van de vorst die uit uw schoot stralend tevoorschijn kwam. -- Richt u, heel en al onbevlekte, als smekelinge tot hem opdat ik aan "zijn rechterhand" mag staan op de dag der vergelding".

De uitdrukking "aan de rechterhand op de vergeldingsdag" verwijst naar *Matth. 25:34* ("Dan zal de vorst tot die aan zijn rechterhand zeggen: "Komt, gij die gezegend zijt door mijn Vader, en ontvangt het rijk dat, vanaf de grondvesting der wereld, voor u gereed is"").

Waarmee - terloops gezegd de eindtijd uitdrukkelijk in het verschiet komt.

Ueber dich, 171.- "Openen wil ik mijn mond en van de geest (Gods ingeving) vervuld worden. Zingen wil ik een lied de koningin-moeder ter ere.

AT61

Blij zal ik verschijnen bij dat lofgezang. Met vreugde zal ik over wonderlijke dingen zingen van haar".

De paradox van de vleeswording in Maria's schoot.

'Paradox' is "al wat tegen de gangbare mening ingaat" of, nog, "al wat een of andere omslag in het tegendeel is".

Ueber dich, 121. -- "Boven de legerscharen der onbelichaamde engelen zijt gij verheven geworden, maagd, daar gij God, de onbelichaamde, een lichaam bezorgd hebt. -- Daarbij smeek ik u, reine: "Dood alle onbeheerste driften van mijn lichaam".

'Lichaam' is hier in een platonische zin te verstaan, nl. "al wat belichaamd is en meteen deelt in alle wel en wee van het kosmische leven". Deze term behelst geen principiële minachting voor al wat lichamelijk is op zich (zoals overigens … bij de Griekse denker Platon ook niet). Maar hij behelst wel degelijk een niet-naïeve lichaamscultus.

De paradox is dus dat, juist door de tweede persoon der Drie-eenheid een lichaam-in-de-wereld te bezorgen, Maria uitreikt boven zelfs de onbelichaamde engelen. Door het zgn. 'lagere' te bezorgen verheft zij zich boven het zgn. 'hogere'!

Meteen blijkt de uiterst hoge verering voor het belichamingsgebeuren en de eerbied voor al wat lichaam is.

Iets analoogs: *Ueber dich, 137.* -- "De wetmatigheden van de natuur zijn, dankzij u, vernieuwd. Want op een wijze die de natuur te boven gaat, hebt gij de Logos (Jezus als heelalwijsheid) in uw schoot ontvangen. -- Hierbij smeek ik u, in geloof: "Laat degene, boven iedere vlek verhevene, die 'boven de mensennatuur' in vele situaties gewetenloos gehandeld heeft en zich van God meteen verwijderde, zich bekeren, -- wees, dankzij uw bidden, voor hem een redster".

De term "boven de mensennatuur" (gewetenloos zijn) verwijst naar de Oudgriekse term 'huper.anthropos', 'Uebermensch' (de doorsneemens te boven gaande mens). Wie zo spreekt, 'overdrijft' enigszins, natuurlijk, -- vooral wanneer men dit doet in verband met 'natuur' en 'wetmatigheden der natuur". Maar dit zo spreken insinueert een verregaande vorm van cynisme of schaamteloosheid, -- zoals de parabel van de (cynische) rechter en de (lastige weduwe) dit aantoont, (*Luk. 18:1/8;// 11:5/8*).

Dat Maria de natuurwetmatigheden achter zich liet bij haar moederschap is overigens een vast thema der byzantijnse liturgie.

AT62

3. *Voleindigd kerstmis (epifanie, theofanie).*

J. Tyciak, Die Liturgie als Quelle ostlicher Frommigkeit, Freib.i.Br., 1937, 14ff..

Het is goed de paulinische leer over de niet-menselijke natuur - de schepping - te kennen om te begrijpen wat volgt.

Rom. 8:18/25 zegt wat volgt. -- De 'schepping' is op zich goed. Maar zij is, door de eerste zonde van Eva en Adam, meegesleurd in wel en wee van de gewetenloze mensheid. Door Jezus' menswording keren de zaken om: de mensheid, althans de gelovige, wacht nu op de "komende heerlijkheid" (eindtijdverwachting). Met haar wacht ook de 'schepping' op "de onthulling van (de heerlijkheid van) de Godskinderen (degenen die zijn als God)".

Maar sedert de eerste zonde en de erfzonde "kreunt de schepping, als in barensweeën", totdat ook voor haar de bevrijding komt,-- met die van de mensheid.

Dit is de - voor de Bijbelse en byzantijnse mensheid zo evidente-kosmische dimensie van Jezus' menswording.

Ziehier nu wat Tyciak zegt. -- Kerstmis is reeds 'epifanie', d.i. de blijde intrede van God als vorst die mensheid en kosmos met 'licht' (= goddelijke heerlijkheid) vervult. De 'bezegeling' (voleinding, afwerking) van de kersttijd, echter, is de epifanie-viering, die ook "feest der theofanie" (viering van het zich tonen van God) heet.

"Heden doet gij uw vorstelijke intrede in de wereld. Meteen werden wij, als met een zegel, gemerktekend door uw licht, doordat wij tot inzicht gekomen u prijzend toeroepen: "Gij zijt gekomen. Gij deedt uw vorstelijke intrede, -- gij, het ongenaakbare licht".

M.a.w.: wat ongenaakbaar is, God als alles overschrijdende werkelijkheid, komt, d.i. maakt zichzelf genaakbaar! Het paradox.

J. Casper, Weltverklärung im liturgischen Geiste der Ostkirche, Fr.i.Br., 1939, 40.
Het gaat over de "grote waterheiliging". Zoals de Heer in het water van de Jordaan neerdaalde, bij zijn doopsel, -- niet om zichzelf te heiligen doch om het water en meteen de hele schepping door wijding te heiligen, zo ook voert de kerk - zij is de mystisch, d.i. verborgen, voortlevende Christus - ieder jaar de grote Jordaanwijding door die de ganse wereld heiligt.

De teksten. -- "De stem van de Heer weerklinkt over het water (*Gen. 1 :1vv.* (Scheppingsverhaal); - *Matth. 14:24vv.* (Jezus loopt over het meer),-- *8:23/27* (Jezus stilt de storm)) : "Komt, ontvangt allen de geest van wijsheid, de geest van de kennis, de geest van diepe eerbied voor God die zijn intrede voltrekkende Christus eigen is".

AT63

'Geest' betekent allereerst "levenskracht die begaafdheden schept" -- meteen ook "H. Geest, derde persoon". Met het kosmische gebeuren gaat dus een soort 'Pinksteren', een nederdaling van de Geest, gepaard. Het water, de hele kosmos, -- zij ademen met ons de houdingen van wijsheid, kennis, -- de grondslag van wijsheid en kennis, nl. de diepe eerbied voor God, uit. Mens en kosmos, Jezus' werking in mens en kosmos zijn niet twee gescheiden domeinen. -- Deze tekst verwijst naar de 'wind' - de geest - van Jahweh over de oerwateren (Gen. 1:2).

“Heden - zo gaat de tekst voort - wordt ook de natuur van het water (***opm.:*** al wat water is) door wijding geheiligd: het water van de Jordaan (***opm.:*** bij Jezus’ doopsel) (zoals ooit de Rode Zee) wijkt uiteen (…) daar het met de vorst geconfronteerd wordt”.

“Laat ons dan ook, broeders/zusters, met vreugde water scheppen, want aan degenen althans die dit in geloof doen, wordt zichtbaar de genadegave van de H. Geest geschonken door Christus, onze God en tegelijk de redder onzer zielen”.

“Acht ons, Heer God, waardig om in het licht van deze helder lichtende dag lichtstralend te worden. Heden immers onthulde de H. Drie- eenheid zich boven het Jordaanwater”. Steeds de H. Drie-eenheid. Jezus, ja! Maar niet zonder de Vader, uit wie hij voortkomt als de zoon,
en niet zonder de H. Geest, die beider Geest is! Steeds de totaliteit.

4. *Opm.: -- De liturgische voorvasten en vasten.*
Herlezen wij *Matth. 3:13/17* (Doopsel van Jezus) en in het spoor daarvan *Matth. 4:1/11* (Het verblijf van Jezus in de woestijn).

Zoals *Deut. 8:2/6* (De krachtproef in de woestijn) aanduidt: de veertigjarige doortocht doorheen de woestijn - naar het “beloofde land” - is, in Jahweh’ s ogen, een op-de-proefstelling met als doel “het onthullen van de diepte van het hart”. Jahweh zal pas met zekerheid weten wat - juist hij aan “zijn volk” heeft, wanneer zij aan een toetsing onderworpen worden. En dus aan bekoringen allerhande. Indien dat ‘uitverkoren’ volk zich onthoudt, zich versterft, dan zal blijken dat wat het met de mond belijdt, met het diepe hart gemeend is.

Zo doet Jezus na: ook hij zal de woestijn in gaan om er “op de proef gesteld te worden”.

AT64

Matthias typeert Jezus aan de hand van oudtestamentische aanhalingen.

1.-- *De nasleep van de afwijking.*
Numeri 14. -- Numeri verhaalt de afwijking - *Dan. 12:4* (“Velen zullen her en der afwijken”) - der Israëlieten, die tegen Mozes en Aäron in opstand komen. Totdat de heerlijkheid van Jahweh (*14:10*) zich toont.

Mèt een aankondiging van de nare nasleep - toledôt, afstammingsgeschiedenis (*Gen. 2:4, 6:9, 25: 19, 37:2* - van de révolte (*14: 22/25*). Wat tot een oordeelsschifting

leidt tussen zij die door Jahweh goed werden bevonden en zij die door Jahweh boos (gewetenloos) werden bevonden.

"Veertig jaren lang zult gij "het gewicht" van uw misstappen torsen en zult gij tot het volle besef komen van wat het is mij, Jahweh, te laten schieten" (*14:34*).

Herlees even *Ap.th. 18* (De hel als vooropstelling): Jezus' verschijnen in de mensheidsgeschiedenis stelt het falen, op grof-gewetenloze wijze, van de mensheid voorop. Zie ook *Ap.th. 38*.

De omslag in het tegendeel. -- Model staat Jozef, de aartsvader (*Gen. 50:20*): "Het kwaad dat gij mij wilde aandoen, -- Gods plan heeft het in goed doen omslaan". Dankzij Gods "grote barmhartigheid" (*Ap.th. 57*) wordt Jezus tot de afwijkende mensheid gezonden, -- om het kwaad dat hem aangedaan wordt (zijn kruispasen is er het toppunt van), in goed (hemelse heerlijkheid op grond van geloof) te doen omslaan.

Inderdaad: Jezus, eens in de Jordaanwateren gedoopt, wordt door de Vader de woestijn ingezonden om er, "gedurende veertig dagen", op de proef te worden gesteld.

Mattheus b.v. haalt er drie types van aan. Jezus toont aan Satan wat - juist in zijn diepte van het hart aan het werk is:

a/ buiten zijn hemelse Vader zoekt hij "zijn voedsel" (de wil van zijn Vader) niet (*Deut. 8:3; Matth. 4:4*);

b/ zijn hemelse Vader dwingt hij geen vals mirakel af, -- uit 'ijdele' glorie (*Deut. 6:16; Matth. 4:7*);

c/ afvallig van zijn hemelse Vader wordt Jezus niet om de schijngod van deze wereld, Satan, aan te hangen om "alle rijken van deze wereld met hun heerlijkheid" te verwerven (*Deut. 6:13* (Geen afgoden); *Matth. 4:10*).

Jezus, m.a.w., vast, versterft zich! Zo wordt de nasleep van de afwijking ongedaan gemaakt en in het tegendeel gewend. –

2.-- ***De tegenprestatie van de hemelse Vader.***

Zoals in *Ps. 91 (90): 11/12* beloofd, staat de Vader Jezus bij door de engelen (*Matth. 4:11*: "Daarop verlaat de duivel Jezus en kijk de engelen benaderen hem en dienden hem").

AT65

Zoals *Ps. 91 (90):13* zegt ("Op het wilde dier en de adder zult gij uw voet zetten; met de voet zult gij de leeuwenwelp en de slang vertrappen") en zoals *Deut. 8:15* zegt ("Jahweh uw God die u de grote en schrikwekkende woestijn deed doortrekken, -- een land van giftige slangen, schorpioenen en van dorst, -- hij die, in een waterloos land, voor u (Israël) het water deed opborrelen uit de hardste rots), zo ook verging het Jezus, volgens *Mark. 1:13*: "En Jezus leefde te midden van de wilde dieren en de engelen dienden hem". Jezus werd, door zijn hemelse Vader tegen de "wilde dieren" (zinnebeeld van de demonen) beschermd.

De nieuwe Mozes.

a. Zoals *Deut. 9:18* zegt ("Gedurende veertig dagen en veertig nachten zonder brood te eten en zonder water te drinken") van Mozes, zo ook Jezus: "Hij vastte gedurende veertig dagen en veertig nachten. Waarna hij honger had".

Zoals het einde van *Deut. (34:1/4*) zegt: Mozes beklimt de Nebo-berg (…) en Jahweh toont hem het hele (beloofde) land. Analoog Jezus: op een hoge berg geheven door Satan, krijgt Jezus van hem "alle rijken van de wereld met hun heerlijkheid" te zien. Dit laatste - net als Mozes - om er niet in op te gaan; wel integendeel. Met "het diepste van zijn hart" was Jezus totaal vreemd t.o.v. politiek-economische machten in Satan's greep.

b. Ook dat; zoals gezegd, is 'vasten: zich van de wereld onthouden, -- wereld gekenmerkt - *1 Joh. 2:15/17* - door zinnelijke begeerte, de lust der ogen (d.i. het verleidelijke van de wereld en diens heerlijkheid) en de hoogmoed van de rijkdom. Waarin Jezus onmogelijk kon opgaan.

Houden wij dit voor ogen wanneer wij nu enkele teksten aanhalen.

J. Casper, Weltverklärung im liturgischen Geiste der Ostkirche, Fr.i.Br., 1939, 43/55 (*de vierweekse voorvasten*), 55/64 (*de grote veertigdaagse vasten*).

De vergoddelijking van de mens voor zover hij tot het 'zien' van het geloof komt, is het doel van 'vasten', d.i. zich verwijderd houden van de gewetenloosheid zoals zij de 'wereld' in de pejoratieve betekenis kenmerkt.

O.c., 46 "Iedere traan, ieder uitgesproken boetewoord, -- zij leiden tot 'verlichting' (verheerlijking) in de Heer, -- tot vernieuwing van de 'geest' in God. Dat is de zin van de vastentijd der oosterse kerk alsook van iedere oosterse 'ascese' (versterving)".

AT66

Terloops: dat is ook de juiste betekenis van de stelling dat “wij, in de vastentijd, als engelen - “bios angelikos”, engelachtig leven - behoren te leven”. De engelen hier zijn de godbevriende hogere wezens, die, evenals de mens, zich aan de gedragscode - de tien geboden - van de schepping te houden hebben. Wie de uitdrukking als ‘wereldvlucht’ verstaat, verstaat verkeerd.

De voorvasten omvat, *volgens P. Francis, De voorvasten (Een voorbereidingstijd op de grote vasten*), in: *Apostel Andreas* (Gent) 21 (1993) 2 (febr.), Zacheüszondag, de zondag van de Farizeeër en de Tollenaar, de zondag van de Verloren Zoon, de zondag van het Laatste Oordeel.

Steller onderstreept dat wij, als Christusgelovigen, “de Heer Jezus Christus voor ogen hebben”, die “in alles uitgenomen de zonde (versta: gewetenloos gedrag) de menselijke natuur aannam”.

En inderdaad *Ueber dich, 174*. -- “Om de wereld te redden is de heerser over allen - met de inzet van zichzelf - in de wereld verschenen. Daar hij, als God, herder (vorst) is, verscheen hij, uit liefde tot ons, als mens die aan ons gelijk is. Want, terwijl hij door het gelijke (*opm.*: het model, in casu zijn eigen mens zijn) het gelijke (*opm.*: het origineel, in dit geval de gevallen mensheid) roept, hoort hij als God ‘alleluja‘“.

Dit laatste betekent nl.: terwijl Jezus als doodgewoon sterveling op aarde leeft, wordt hij als God, in de hemel, onthaald op een durend ‘alleluia’. Wat betekent “looft Jahweh”.

De term komt, in het nieuwe testament, voor in *Apok. 19:1*. Een ontelbare menigte in de hemel roept: “Alleluia! Heil en heerlijkheid en macht zij onze God toegemeten!”. In de psalmen komt de term meermaals voor.

Inderdaad dankzij de “unio hypostatica”, de éénheid van één persoon in twee naturen, is Jezus én op aarde, zichtbaar, én in de hemel, onzichtbaar. Het vasten van Jezus past in het schema “d.m.v. het gelijke (model), zijn vasten, roept hij het gelijke (origineel), onze vasten”. Zijn model is god-menselijk; het onze louter menselijk maar op vergoddelijking gericht, dankzij hem.

Spijt/ wroeging/ berouw. -- Spijt voelen wij wanneer wij ons misrekenen. Wroeging, Wanneer wij in ons geweten spijt ervaren. Berouw, wanneer wij én als gewetensvolle wezens spijt voelen én om gewetensvol consequent te zijn: het begane kwaad herstellen (willen).

AT67

Luister naar de tekst uit de zondag van de Verloren Zoon. (Casper, o.c., 49) “Als de (goede) moordenaar roep ik: “Denk aan mij!”. Als de tollenaar richt ik de ogen neerwaarts, sla mij op de borst en roep “Erbarm u”. Als de verloren zoon - heel en al erbarmende God - red mij uit mijn gehele zondigheid (gewetenloosheid), -- gij, die alles beheerst,-- zo dat ik de verregaande graad van uw begrip voor mij in lofliederen bezing”.

Steeds de Bijbel als inspiratiebron! Waarom? Omdat wat de schrift verhaalt - het feit van de goede moordenaar, de parabels van de farizeeër en de tollenaar en van de verloren zoon -zich in het eeuwige heden van God situeert, -- zo dat wij, zelfs in 1993, nog steevast de tijdgenoten van de Bijbelse geschiedenis zijn.

“Mysterium iniquitatis”.

Het mysterie van de gewetenloosheid, de her en der door velen gepleegde afwijking (*Dan. 12:4*). -- *J. Casper, o.c., 50*. -- De zaterdag voor de zondag van het Laatste Oordeel herdenken de byzantijnse christenen de zielen der overledenen (Allerzielenzaterdag).

“In de gebeden van Allerzielendag wordt, opnieuw, het wezen van de oosterse kerk zichtbaar: zij kleeft niet, met haar blik, aan het doen en laten van de mens - *opm.*: horizontale theologie - maar aan de kracht van de Heer - *opm.*: verticale theologie -

a. Weliswaar beseft ook zij ten volle het “mysterium iniquitatis” en is zij zich bewust - heel en al - van menselijk zwak zijn en armzalig eraan toe zijn, -- sedert Adam’s zondeval.

b. Maar haar vertrouwen stelt zij in het bloed van de heiland, Jezus, waarmee hij de stervelingen vrijkoopt, -- in de overwinning van Christus die onze overwinning ‘is’, -- in zijn verrijzenis die ook onze verrijzenis is”.

Dit laatste steunt op de eenheid inzake lot van de mens geworden Logos en de zondige maar berouwvolle mensheid (“corpus mysticum”, ‘mystisch’ of verborgen ‘lichaam’ van Christus zijn de gelovigen).

“Positief denken” heet hier de heerlijkheid waarop onze zondigheid en bekering uitgeven, centraal stellen.

Wie al te veel een soort 'lijdensmystiek' (versta: emotioneel stilstaan bij lijden, -- zelfs dat van Jezus) cultiveert, vervalt al te gemakkelijk in - soms zeer navelgericht - negatief denken. Dàt vermijdt het christelijke oosten!

AT68

De eigenlijke vasten.

J. Casper, o.c., 55/64. -- De "Grote Veertigdaagse", -- Omvat vijf zondagen. -- Het eigenlijke kruispasen is er al!

"Vatten wij de heilige aanvang van de vasten aan door berouw der ziel. Laat ons uitroepen: "Heer, -- Christus, alleen gij zijt vlot tot verzoening bereid".

"De heilige vastentijd". -- Let op de term "heilige (vastentijd)": 'heilig' in de zin van machtgeladen, -- 'heilig' ook, ja, vooral, in de zin van "zedelijk hoogstaande" want de decaloog of "tien geboden" blijven de grote inzet, -- samen met de heilshistorische perspectief (voorbereiding op de eindtijdelijke heerlijkheid).

Opm.: -- Ofschoon zeer 'geestelijk' en op al wat 'hoger' is, afgestemd, toch is de Byzantijnse liturgie zeer 'materieel'! Ook de materie - in de platonische zin (de kosmos met zijn wel maar ook zijn wee) wordt in de algehele vergoddelijking betrokken.

De kruisverering.

Behalve op Kruisverheffing (14 sept.) en op 1 augustus wordt het materiële kruis bijzonder vereerd in de loop van de derde vastenzondag en de ganse vierde vastenweek. In het westen is dit op goede vrijdag het geval.

Casper: de boom van de kennis (*Gen. 2:17; 3:1 vv.*) werd Eva en Adam noodlottig (met de lichamelijke dood als laatste levensdaad). Aan een boomstam stierf Christus (met de omslag ten eeuwigen, godgegeven leven als effect).

Cypres, den en ceder, - volgens een legende - het hout van Christus' kruis, worden dan ook in de liturgie van de eigenlijke vasten betrokken, want de ganse buitenmenselijke schepping (*Rom. 8:18vv.*) deelt - als een uitbreiding van het "corpus mysticum Christi" - in Jezus' lijden (kruispasen).

Cfr. o.c., 61. -- Op de derde vastenzondag grijpt de kruisverheffing plaats: de priester heft een op een sleutel liggend, met bloemen versierd kruis omhoog, --

draagt het - onder licht-begeleiding, naar de gelovigen, zegent ze ermee, legt het op een verhoog, laat het vereren.

"Komt, gij die gelooft, en aanbidden wij het kruis dat leven sticht! Vrijwillig strekte Christus de handen op het kruis uit, waarbij hij ons tot het oorspronkelijk voorziene zalige leven verhief".

Volgen dan - vanaf de vrijdag voor de vijfde vastenzondag - kruispasen en verrijzenispasen. Dit is de wezenskern van het verlossingswerk in de strikte zin, -- de kern van het christusmysterie.

AT69

Opm.: -- Apocalyptische theologie.

Herlees Ap.th. 63 ("het onthullen van de diepte van het hart"), 64 ("in zijn diepte van het hart"), 65 ("Met het diepste van zijn hart was Jezus totaal vreemd (…)").

'Apokalupsis', -- dat hebben wij al vaker gezegd: 'apokalupsis', lat.: re.velatio, het wegwerken van het 'velum' of sluier, dus: ontsluieren, -- dat is het bloottrekken van wat "in de diepten" van het hart, :"in hart en nieren" (andere Bijbelse uitdrukking) is, "het bloottrekken van de intieme of verborgen gedachten van (vele) harten" (*Luk. 2:35*; Symeon's voorspelling), -- vergelijkbaar met *Joh. 3:19/21* (zie ook *Joh, 2:25*: "Jezus kende wat in de mens is"), *Joh. 9:39*.

Men verwart al te vaak 'apokalupsis' met enkel en alleen:

a. een letterkundig genre ("de apocalyptiek"),

b. met eindtijdopenbaringen allerhande. Maar men vergeet, resp. verdringt en/of onderdrukt het feit dat én het genre én de eindtijdleer staan of vallen met "(het diepste van) het hart"! Nu reeds wordt over onze eindtijd beslist o.g.v. wat wij "in de diepten van ons hart" werkelijk 'zijn'.

Dat dit werkelijk de juiste duiding is, blijkt uit de geijkte uitdrukking, *Matth. 25:34*: "Komt gezegenden van mijn Vader, ontvangt als erfdeel het rijk.

Opm.: de uitoefening van Gods vorstelijke macht - dat voor u bereid is sedert de stichting van de wereld".

Men redenere nu toch voor één keer: het rijk van de eindtijd (op de laatste dag aanvangend) is er al, bereid als het is, in de geest van de Vader (en de Zoon en de H. Geest), van bij de schepping van de kosmos. Het einde is er al van bij het begin!

Terloops: waardoor? Doordat al wat in de tijd(en) verloopt, vanuit Gods eeuwig 'nu' of 'heden' komt. Het komt, letterlijk, vanuit de eeuwigheid van God in de tijd, waarin het zich, uiteen gespreid in verleden, heden en toekomst, toont, -- op verhulde wijze weliswaar (het mysterieuze), en wel allereerst "in de diepste diepten van het hart".

Er is geen mooier samenvatting van wat apocalyptische theologie is dan Jezus' uitdrukking "wat er reeds was van voor het begin"! Dit terwijl hij het over de eindtijd heeft.

Zodat het letterkundige genre dat het over de eindtijdcatastrofen heeft en het geweldige oordeel, al terug te vinden is "in de vasten", waarin het lot in die eindtijd beslist wordt. Lotsanalyse, ja! Dieptepsychologie, ja! Eindtijdleer, ja! Alles ineen!

AT70

5.-- *Het Paasmysterie.*

Beginnen wij met de schrift.

P. van Imschoot, Jesus Christus, Roermond/Maaseik, 1941, 63/75, brengt Jezus als de Messias, 'christos' (antiek Grieks), degene die door zalving 'heilig' en godgewijd is, ter sprake.

Jezus heeft zichzelf moeten afzetten tegen misduidingen. Zo b.v. de opvatting dat de Messias "de zoon van David" is die Israël van vreemde overheersing zal bevrijden en zelfs de andere rijken zal overheersen (de 'politieke' duiding). Het volk dat Jezus zag, was die opinie zeer toegedaan. Zo ook de opvatting der "apocalyptische boeken" - *Dan. 7:13/14* en in het spoor daarvan - die een vooraf bestaande, 'hemelse' verlosser vooropstellen, die de oordeelsschifting (de bozen worden door hem veroordeeld; de goeden "nodigt hij aan zijn tafel uit" (Henoch, Esdras)) doorvoert. Tot daar twee opinies.

"Pas op het einde van zijn leven - toen zijn eigen opvatting van de Messias duidelijk genoeg gebleken was - gaf Jezus zich openlijk voor "de Messias" uit. Deze opvatting is vervat in de mysterieuze benaming 'mensensoon', die Jezus zichzelf gaf". (O.c., 68v.).

Wat wel waar is - aldus steller - is dat in sommige kringen de term 'mensenzoon' op de Messias werd toegepast.

a. Jezus, de mensenzoon.

Van Imschoot zegt wat volgt. -- De contexten waarin Jezus zich als mensenzoon uitgeeft, zijn tweeledig.

a. Wanneer hij het heeft over zijn terugkeer als rechter "op de wolken van de hemel" (*Mark. 13:26*) of over zijn komst "in heerlijkheid" (*Matth. 10:23*).

Daarin bevestigt hij de joodse apocalyptiek (Daniël).

b. Wanneer hij het heeft over zijn voorrol als "dienaar van de Heer" ("Ebed Jahweh"; *Mark. 2:10* (als iemand die de aardse zonden vergeeft); -- vooral *Mark. 10:45* (Jezus komt niet om gediend te worden maar om te dienen en zijn leven prijs te geven als losprijs voor velen); *Matth. 8:20* (Jezus heeft niets om het hoofd op te rusten te leggen); *Mark. 8:31* (voorspelling van zijn lijden).-- "Bij deze laatste reeks woorden van Jezus zijn de zinspelingen op de dienaar van Jahweh duidelijk". (O.c ., 70).

M.a.w.: in de duiding van Van Imschoot lopen 'mensenzoon' en 'Jahwehdienaar' gedeeltelijk ineen.

b. *Jezus, de godsdienaar.*

Jezus ziet zich als de verwerkelijker van wat in Isaias' teksten over de (lijdende en verheerlijkte) dienaar van Jahweh.

AT171

Is. 42:1/17,-- 49:1/7,-- 50:4/11,-- 52:13/53:12, bevatten de vier ebed-Jahwehliederen. Niet zonder nadruk op het lijden als toegang tot de verheerlijking.

A.Gelin, De hoofdlijnen van het oude testament, Antwerpen, Patmos,1962, 52/54, haalt b.v. aan. -- "Als een vormloos rijsje schiet hij omhoog, -- Als een wortel uit dorstige grond: -- Zonder gestalte of luister waar wij naar opzien, -- Zonder gratie die ons behaagt".

Of nog: "Veracht en door de mensen verstoten, -- Man van smarten, door lijden bezocht: voor wie wij ons gelaat bedekken, -- Die wij versmaden en verachten". (O.c., 52).

Steller verwijst meteen naar *Ps. 22* (Lijden en verwachtingen van de gerechtige). *Ps. 22:18/19* luidt: "Ik kan al mijn beenderen tellen. De mensen zien mij, bekijken

mij. Onder elkander verdelen zij mijn kleren en loten om mijn mantel". Dit wordt als detail door Matth. *27:35* vermeld.

Samengevat. -- Jezus geeft ons zelf de samenvatting, -- *Mark. 14:62*. Voor het sanhedrin, het joodse gerechtshof, staande en ondervraagd door de hogepriester ("Zijt gij de Messias, de zoon van de gezegende?" zegt Jezus - te midden van zijn lijdend dienaarschap - : "Ja, dat ben ik en gij zult de mensenzoon zien zetelen aan de rechterhand van de macht – (*opm.*: deelhebbend aan Gods (rechterlijke) macht) - en komen met de wolken van de hemel".

Wij zegden het met van Imschoot: de twee ineen, -- lijdend dienaar (voorrol), verheerlijkt mensenzoon (eindrol). Maar dat, -- dat is kruispasen en verrijzenispasen in de liturgie! Zoals van Imschoot zegt, o.c., 73: volgens *Luk. 24:26* is het zo. "De Christus, -- moest hij niet (*opm.*: volgens Gods plan) al dat lijden doorstaan om zo de heerlijkheid in te gaan?".

Jezus zet, daarbij, de teksten "vanaf Mozes en de Profeten" uiteen die hem betreffen. Om de leerlingen van Emmaüs en ons, modernen en/ of postmodernen, tot waar inzicht te brengen.

Eindigen wij met een gebed.

H. Franke, Uebers., Wartende Kirche (Die ältesten Adventsrufe der Christenheit), Paderborn/ Wien/ Zürich, 1937, 39.

"Het onuitzegbaar-geheimzinnige beleid van het grote raadsbesluit, -- laat het ons, getrouw volk, in deemoed eren. Verrast zien wij het wonder in de baring door de maagd, Maria, opdagen: de godheid verenigt zich met onze mensheid; het wezen in Christus straalt tweevoudig. De diensten van de hemel dienen hem! En onderworpen wezen hem de machten van de ganse wereld".